

Liberal Perspektif Rapor

Sayı: 8, Ekim 2016

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU:

2015 Eylül-2016 Eylül

Burak Bilgehan Özpek

Başak Yavçan

Liberal Perspektif Rapor

Sayı: 8, Ekim 2016

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU

Burak Bilgehan Özpek
Başak Yavçan

© Özgürlük Araştırmaları Derneği, 2016

Bu çalışmadaki görüşler yazara aittir ve Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin kurumsal görüşünü yansıtmaz.

Bu çalışma Friedrich Naumann Vakfı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.

Özgürlük Araştırmaları Derneği

📍 Turgut Reis Caddesi, No: 15/4 Mebusevleri Çankaya - Ankara

☎ 0312 213 24 00

✉ info@ozgurlukarastirmalari.com

f ozgurlukarastirmalari 🐦 ozgurlukar

Tasarım ve Dizgi:
Liber Plus

İÇİNDEKİLER

Giriş	5
A) Basın Özgürlüğü Kavramı ve Ölçme Parametreleri	5
B) Türkiye’de Genel Siyasi Atmosfer	8
C) Basın Özgürlüğünü Kısıtlayan Yasal Koşullar	13
i) Cezaevindeki Gazeteci Sayısı	13
ii) Hakkında Devlet Tarafından Dava Açılan / Tazminat Ödemeye Mahkûm Olan Gazeteci Sayısı	14
iii) Gazetecilerin Vücut Bütünlüğüne Yönelik Tehditler	16
iv) Medya Organlarına El Koyma/Yayın Organlarını Kapatma	17
v) Yayın Yasakları	18
vi) Düzenleyici Kurumların Müdahalesi	22

D) İktisadi Bağımlılık Koşulları	26
i) Basın Kuruluşlarının Devletten Sağladıkları Gelir Miktarı ve Keyfilik	27
ii) Basın Kuruluşlarının Devlete Sağladıkları Gelir Miktarı ve Keyfilik	35
Sonuç	37

Giriş

A) Basın Özgürlüğü Kavramı ve Ölçme Parametreleri

2013 yılının Haziran ayında yaşanan Gezi Protestoları ile beraber Türkiye'deki Basın Özgürlüğü tartışmaları da başlamış oldu. İlk başta İstanbul Taksim Meydanı'nda bulunan Gezi Parkı'nın yıkılmasını engellemeye çalışan çevreci grupların mütevazı eylemleriyle başlayan protestolar, 31 Mayıs sabahı parkın içerisindeki çadırların yakılmasıyla birlikte binlerce kişinin katıldığı bir eyleme dönüştü. Ne var ki, medya bu durumu ısrarla görmezden geldi ve hükümete karşı yapılan gelmiş geçmiş en kapsamlı kitlesel gösteriyi ve göstericilerin maruz kaldığı polis şiddetini haberleştirmede. Bu durum, medyanın iktidardan bağımsız hareket edemediği yönünde güçlü bir kanaat uyandırdı. Bununla beraber, Gezi Protestoları ile beraber birçok gazetecinin işine son verilmesi, medya kurumları üzerindeki hükümet baskısını hem iç hem de dış kamuoyunun gündemine taşıdı, tepkisini çekti.

2013 yılından bu yana, basın özgürlüğü konusu Türkiye'nin kötüye giden demokratikleşme performansının en önemli göstergelerinden birisi oldu. 2015 yılı raporumuzda, hükümetlerin medya üzerinde egemenlik kurma çabasını "kusurlu demokrasi" kavramı çerçevesinde açıklamaya çalışmıştık. Diğer bir ifadeyle, seçimlerin düzenli olarak yapıldığı ve hükümetin demokratik meşruiyetinin olduğu fakat bireysel hak ve hürriyetleri ihlal eden rejimlerin varlığından bahsetmiştik. Bu rejimlerde, hükümetlerin varlıklarını devam ettirmek için kamuoyunun desteğine ihtiyaç duyduğunu, izlediği illiberal politikaları da bu şekilde meşrulaştırdığını belirtmiştik. Hükümetlerin, kendilerini eleştiriden bağımsız kılmak için kamuoyunun rasyonalitesi etkilemek zorunda olduklarının ve bunun için onların gerçek ile ilişkisini kesmeleri gerektiğinin de altını çizmiştik. Bu noktada, medyanın hayati rolünden bahsetmiş, medya özgürlüğünü tehdit eden olgunun demokratik meşruluğa sahip olma ihtiyacı içinde olan iliberal rejimler olduğundan bahsetmiştik.

Bu sebepten ötürü, basın özgürlüğü için yaptığımız tanımlamanın liberal bir çerçeveye oturması için bir kavramsallaştırma yapma ihtiyacı duymuştuk. Bu kavramsallaştırma, ele alacağımız Türkiye pratiği ile karşılaştırılınca ortaya, Türkiye'nin basın özgürlüğü konusundaki eksikliklerini elde etmemize yardım edecektir. Dolayısıyla, Liberteryenizm An-

siklopedisi'nin sansür ile ilgili maddesini referans almıştık. Buna göre;

“Sansür, resmi tutumu korumak ve izin verilmeyen görüşlerin yayılmasını engellemek için siyasal otoritenin muhalif görüşleri zor vasıtasıyla susturma biçimidir.”¹

Bu tanım, medyanın işlevini yerine getirememesinin sebebi olarak “zor vasıtasını” öne çıkartmaktadır ancak biz zor vasıtası üzerinde daha kapsamlı düşünmeyi tavsiye ediyoruz. Bu kavramın, basın özgürlüğüne yönelik kısıtlamaları ele alırken, sadece “yasal” koşullarla sınırlı olmadığını iddia ediyoruz. Yasal çerçeveye ek olarak, “iktisadi bağımlılık koşullarını” da öneriyoruz. Bunun sebebi, yasal özgürlük alanlarının devlet ile devlet dışı aktörler arasındaki bağımlılık ilişkisi sayesinde fiili olarak ortadan kaybolma ihtimalidir. Diğer bir ifadeyle, hayatta kalma veya refahını arttırma durumunun devlet ile kurulan keyfi yakınlık ilişkisine bağlı olması, bireylerin/firmaların/sivil örgütlenmelerin var olan yasal özgürlük alanlarından gönüllü olarak vazgeçmelerine sebep olabilir. Bu durum alternatif bir okuma ile, yasal özgürlük alanlarını kullanmak isteyenler için bir maliyet yaratacaktır. Dolayısıyla, iktisadi bağımlılık koşulları da “zor vasıtası” olarak kabul edilmelidir. Zira, bu bağımlılık ağının içine girenler kamu kaynaklarından istifade ederken dışında kalmakta ısrar edenler bu kaynaklardan mahrum olmaktadır. Kaynakların dağılımındaki inisiyatif ise siyasal elitin elinde olduğu için, bağımlılık ağına girmenin önkoşulu siyasal elite yakın durmaktan ve onun politikalarına destek olmaktan başka bir şey değildir.

Bu doğrultuda, basın özgürlüğünü ölçmek için kullanacağımız ana değişkenler ve bu değişkenlerin alt değişkenleri şu şekildedir:

YASAL KOŞULLAR

Cezaevindeki Gazeteci Sayısı

Hakkında Devlet Tarafından Dava Açılan / Devlet Tarafından Tazminat Ödemeye Mahkum Edilen Gazeteci Sayısı

Gazetecilerin Vücut Bütünlüğüne Yönelik Tehditler

Medya Organlarına El Koyma Durumu

Yayın Yasakları

Düzenleyici Kurumların Müdahalesi

1. Ronald Hamowy et al., The Encyclopedia of Libertarianism, California, SAGE Publications, 2008, s.56.

İnternet Yasakları

Sosyal Medya Kısıtlamaları

İKTİSADİ BAĞIMLILIK KOŞULLARI

Basın kuruluşlarının devletten sağladıkları gelir miktarı ve keyfilik

Basın kuruluşlarının devlete sağladıkları gelir miktarı ve keyfilik

Bu değişkenleri ayrıntılı olarak incelemeden önce, Türkiye'de geçtiğimiz yıl içinde yaşanan siyasi gelişmeler ele alınacaktır. Böylece, basın özgürlüğü durumunun etkilendiği siyasi atmosfer hakkında bir fikir sahibi olabileceğiz.

B) Türkiye’de Genel Siyasi Atmosfer

Türkiye’de 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan parlamento seçimleri, hiçbir partinin tek başına iktidar olamayacağı bir tabloyu ortaya çıkartmıştır. Bu durum, 2002 senesinden bu yana, Adalet ve Kalkınma Partisi tarafından kurulan tek parti hükümetlerinin artık devam etmeyeceği anlamına geliyordu. Diğer bir ifadeyle, hükümetin kurulabilmesi için parlamentoda temsil edilen en az iki partinin koalisyon hükümeti kurmaları gerekiyordu. Aşağıdaki tablo, 7 Haziran seçimleri sonucunda siyasi partilerin aldıkları oy oranlarını ve kazandıkları sandalye sayılarını göstermektedir.

Siyasi Partiler	Oy Oranları	Sandalye Sayıları
Adalet ve Kalkınma Partisi	% 40.87	258
Cumhuriyet Halk Partisi	% 24.95	132
Milliyetçi Hareket Partisi	% 16.29	80
Halkların Demokratik Partisi	% 13.12	80

Tablo 1.7 Haziran 2015, Genel Seçim Sonuçları

Bu sonuçların ortaya çıkmasında, 7 Haziran seçimlerinden önceki atmosferin payı büyüktür. Öncelikli olarak, seçimler öncesinde, hükümetin Kürt sorununu siyasi yollardan çözmek için başlattığı “çözüm süreci” devam ediyordu. Bu süreçte, İmralı’da tutuklu bulunan, Partiye Karkeren Kürdistan (PKK) lideri Abdullah Öcalan ile hükümet arasında diyalog mekanizması geliştirildi ve 2013 yılının ocak ayından itibaren taraflar arasında ateşkes ilan edildi, herhangi bir ciddi çatışma yaşanmadı. Dolayısıyla, PKK’nın siyasi söylemlerini temsil eden Halkların Demokratik Partisi (HDP) kriminalize olmadan seçim kampanyasını yürütebildi. Hatta kampanya süresince, HDP etnik Kürt milliyetçiliği üzerinden siyaset üretmek yerine demokratikleşme, ekoloji, kadın-erkek eşitliği, işçi hakları gibi konuları öne çıkarttı ve bu doğrultuda söylemler geliştirdi. Bu sayede HDP, kendisini şiddetten uzaklaştırmış bir parti görüntüsüyle, medya görünürlüğünü arttırdı ve toplumun farklı kesimlerinin desteğini almayı başardı. İkinci olarak, ülkenin otoriterlik ve yolsuzluk sicilinin git-tikçe kötüleştiğini iddia eden Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile çözüm sürecinin ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit ettiğini savunan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) hükümetin kontrolü altında olmayan ve özellikle Gülen Cemaati’ne yakınlığıyla bilinen medya kuruluşlarında seslerini duyurmayı başardılar. Günün sonunda, herhangi bir çatışmanın ya da

kanlı terör eyleminin yaşanmadığı ve hükümet kontrolü dışındaki medyanın varlığını sürdürdüğü bir atmosfer 7 Haziran genel seçim sonuçlarını üretti.

Ne var ki, 7 Haziran sonrası bu atmosfer ortadan kayboldu. AKP hiçbir partiye uzun vadeli ve ciddi bir koalisyon teklifi götürmedi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan AKP dışındaki hiçbir partiyi hükümeti kurmakla görevlendirmede ve kendi himayesindeki bir kabine ile ülkeyi erken seçime götürmeyi başardı. Türkiye, yeniden bir seçim atmosferine girdi. Birçok yorumcuya göre, bu durum Erdoğan'ın ve AKP'nin 7 Haziran seçim sonuçlarını yok saymasından başka bir şey değildi. Erken seçim tarihi olarak ilan edilen 1 Kasım tarihine kadar, seçimden önceki AKP hükümeti ve Erdoğan'ın kurdurduğu geçici kabine ülkeyi yönetmeye devam etti.

Bu süreç devam ederken, üç önemli gelişme yaşandı. Bunlardan birincisi, 2013 senesinden beri devam eden çözüm sürecinin sona ermesi oldu. Bir yandan, Adalet ve Kalkınma Partisi yöneticileri, tek başına iktidar olma şanslarını kaybetmelerini HDP'nin seçimlerdeki başarısına bağladılar.² Onlara göre, HDP'nin seçimlerden önce izlediği Erdoğan karşıtı agresif strateji ve benimsediği kategorik söylemler AKP'nin oy kaybetmesine sebep olmuştu. Çözüm sürecini başlatan AKP'yi zayıflatarak ve tek başına iktidar olmasına mani olarak HDP zaten seçimini yapmış ve çatışmadan yana tavır almıştı. Öte yandan, PKK kanadından AKP hükümetine yönelik eleştirilerin tonu yükselmiş, hatta somut adımlar atılmadığı takdirde saldırılara tekrar başlanacağı şeklinde tehditkâr açıklamalar yapılmıştır.³ Günün sonunda ipler kopmuş ve Temmuz ayında çatışmalar şiddetli bir şekilde tekrar başlamıştır. Bunun üzerine AKP milliyetçi bir ajandaya dönmüş, hatta milliyetçiliğin dümenine geçmiştir. HDP ile PKK'nın birbirinden farklı olmadığını altı çizilmiş ve tabiri caizse HDP kriminalize edilmiştir. Bu süreçte, PKK saldırılarının da HDP'nin siyaset yapma alanını daralttığı da altını çizmek yerinde olacaktır.

7 Haziran-1 Kasım arası sürecin bir diğer önemli gelişmesi ise medya üzerindeki baskıların artmasıdır. AKP hükümetinin önde gelen isimleri, HDP'nin seçimlerdeki başarısını partinin eş başkanı Selahattin Demirtaş'ın ana akım medya tarafından desteklenmesine bağladı⁴. Özellikle Doğan Holding bu eleştirilerin hedefindeydi. Hatta bu eleştiriler tehdit

2. Business HT, "Bugün Seçim Olsa Ne Olur?", 6 Ağustos 2015, <http://www.businessht.com.tr/guncel/haber/1112204-bugun-secim-olsa-ne-olur> (Erişim Tarihi: 8 Ağustos 2015), s.1.

3. Sözcü, "PKK'da Şoke Eden Tehdit", 11 Temmuz 2015, <http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/pkkdan-soke-eden-tehdit-882635/> (Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2015), s.1.

4. Haber 7, "Demirtaş: Sazi Ahmet Hakan Getirdi", 7 Ekim 2015, <http://www.haber7.com/siyaset/haber/1589798-demirtas-sazi-ahmet-hakan-getirdi> (Erişim Tarihi: 8 Ekim 2015), s.1.

Modern polisliğin gelişim sürecine bakıldığında dünyadaki kolluk teşkilatlarının liberal demokratik ilkelerin ortaya koyduğu ölçüler istikametinde bir değişim ve aynı yönde bir arayış içerisinde olduğu görülecektir.

Özgür
bir toplum
için...

boyutunu aldı ve 2015 yılının Eylül ayında AKP İstanbul milletvekili liderliğindeki bir grup Hürriyet Gazetesi'nin binasına saldırdı. Bunun yanı sıra, gazetenin en popüler köşe yazarı Ahmet Hakan kimliği belirsiz bir grubun saldırısına uğradı. Öte yandan, Gülen cemaatine yakınlığıyla bilinen medya kuruluşları da 7 Haziran sonrasında oluşan baskıdan nasibini almıştır. 2015 yılının Ekim ayında Gülen cemaatine yakın 7 adet televizyon kanalı Digitürk ve Türksat gibi yayın platformlarından çıkartıldı ve fiili olarak yayın hayatları son buldu.

Son olarak, 7 Haziran-1Kasım arasındaki dönemde, sivillere yönelik terör saldırıları dikkat çekici oranda arttı. İlk saldırı 20 Temmuz 2015 günü Suruç'ta gerçekleşti. IŞİD kuşatmasından kurtulan Kobani şehrine yardım götürmek için Suruç'ta duran ve basın açıklaması yapan Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu üyesi 300 kişilik grubun arasında canlı bomba eylemi gerçekleştirildi. Saldırı sonunda 34 genç yaşamını yitirdi. Benzer bir canlı bomba eylemi, 10 Ekim 2015 günü Ankara Tren Garı'nın önünde gerçekleşti. Birçok sendika, sivil toplum örgütü ve siyasi parti üyesinin katılması beklenen "Barış Mitingi"ne giden kortejde meydana gelen patlamalar sonucu 107 kişi hayatını kaybetti, 500'e yakın kişi yaralandı. Bu saldırılar sonucu, siyasi partiler yapmayı planladıkları mitingleri iptal ettiler.

Bu gelişmeler, 7 Haziran sonrası Türkiye'deki siyasi atmosferin radikal bir şekilde değiştiğine işaret etmektedir. PKK ile çatışmalar tekrar başlamış, milliyetçilik yükselişe geçmiş, sivillere yönelik terör saldırıları başlamış ve hükümet kontrolü dışındaki medya kurumlarının üzerindeki baskı artmıştır. Türkiye 1 Kasım seçimlerine bu olayların etkisi altında gitmiştir. Seçim sonuçlarına göre, AKP oylarını arttırmış, parlamentoda çoğunluğu sağlamış ve tek başına hükümet kurma gücüne tekrar kavuşmuştur. Aşağıdaki tablo, 1 Kasım seçimleri sonucunda siyasi partilerin aldıkları oy oranlarını ve kazandıkları sandalye sayılarını göstermektedir.

Siyasi Partiler	Oy Oranları	Sandalye Sayıları
Adalet ve Kalkınma Partisi	% 49.48	317
Cumhuriyet Halk Partisi	% 25.31	134
Milliyetçi Hareket Partisi	% 11.90	59
Halkların Demokratik Partisi	% 10.75	40

Tablo 2. 1 Kasım 2015, Genel Seçim Sonuçları

Bu sonuçlar, AKP'nin yeniden tek başına iktidar olduğu bir dönemi baş-

latıyordu. Mamafih, Türk iç ve dış politikasında sular durulmadı. 24 Kasım 2015 tarihinde Türk hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle, Rusya Federasyonu'na ait bir savaş uçağı düşürüldü. Bunun üzerine iki ülke arasındaki ilişkiler sert bir şekilde kötüleşti. Rusya'nın Suriye'ye yerleştirdiği hava savunma sistemi sayesinde, Türkiye, Suriye hava sahası üzerindeki uçuş kabiliyetini kaybetti. Bu durum sayesinde, PKK ile yakınlığı ile bilinen Kürt gruplar daha rahat hareket etme imkânı buldular. Çözüm sürecinin bitmiş olmasının da etkisiyle Türkiye, PYD/YPG güçlerinin PKK'dan farksız olduğunu iddia etti ve bu grupların Suriye'nin kuzeyindeki faaliyetlerinden rahatsız olduğunu açıkladı. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Türkiye'nin Suriye konusundaki söylemleri sertleştikçe, PKK ile güvenlik güçleri arasındaki çatışmalar da artış gösterdi. Özellikle PKK'nın özsavunma/kurtarılmış bölge ilanı, güvenlik güçlerinin sert müdahaleleri ile karşılaştı. Güneydoğu Anadolu'da birçok bölgede sıkı yönetim ve sokağa çıkma yasağı gibi uygulamalara gidildi. Operasyonlar sırasında birçok insan yaşadığı bölgeyi terk etmek zorunda kaldı, birçok yerleşim birimi kullanılamaz hale geldi. Öte yandan şiddet sadece Güneydoğu Anadolu ile sınırlı kalmadı. Ankara'da 2016 yılının Şubat ve Mart aylarında meydana gelen intihar saldırı eylemlerinde 66 vatandaş hayatını kaybetti. Bu saldırıları PKK ile ilişkisi olan TAK isimli grup üstlendi. Bu saldırıların sonucunda, milletvekili dokunulmazlığı konusu tartışmaya açıldı ve meclis oylaması sonucu milletvekili dokunulmazlığı kaldırıldı. Günün sonunda, çözüm süreci sırasında yaşanan çatışmasızlık ortamından eser kalmadı ve Türkiye'nin hem iç istikrarı hem de Suriye politikası ciddi risklerle karşılaştı.

Çatışmalar devam ederken, hükümetin Gülen Cemaati'ne yakınlığıyla bilinen gazetelere yönelik sert politikası devam etti. Cemaatin kontrolündeki Feza Gazetecilik Grubu'na kayyum atandı. Bu atama ile bahsi geçen cemaatin en eski ve en çok satan gazetesi olan Zaman'ın yönetimi devlete geçmiş oldu. Aynı operasyon kapsamında, ülkenin en örgütlü ajanslarından birisi olan Cihan Haber Ajansı (CHA) da kayyuma devredildi. Böylece, Gülen Cemaati'nin medyadaki ağırlığı neredeyse sıfırlandı.

Mayıs ayında Türkiye siyaseti önemli bir değişim geçirdi. 2014 yılının Ağustos ayından itibaren AKP Genel Başkanlığı'nı ve Başbakanlık görevini yürüten Ahmet Davutoğlu, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile yaptığı görüşmenin ardından görevlerini bıraktığını açıkladı. Bu istifanın sebebi kamuoyu ile paylaşılmadı. Kamuoyunda dolaşan söylentiler haricinde hiçbir somut gerekçe açıklanmadı. Ancak bu durumun Erdoğan'ın isteği ile ortaya çıktığını iddia etmek yanlış olmayacaktır. Bu istek üzerine, AKP kongresi toplandı ve Binali Yıldırım hem Genel Başkan seçildi hem

Kolluk hizmetleri sunulurken halkın ihtiyaç ve taleplerine cevap verilmesi, başka bir ifadeyle halkın önceliklerinin dikkate alınması demokratik polisliğin önemli ilkelerindedir.

Özgür
bir toplum için...

Özgür bir toplum için...

de yeni Başbakan oldu. Yürütülen süreç hiçbir şekilde şeffaf olmadığı için, yaşanan istifa süreci kamuoyu tarafından Erdoğan ile Davutoğlu arasındaki ihtilaflarla ilişkilendirildi. Bu görev değişikliğinin hemen ardından, Türk dış politikası dramatik bir dönüşüm yaşadı. Yeni Başbakan Binali Yıldırım, amacının uluslararası arenada dostlarının sayısını arttırmak olduğunu söyledi. Böylece, Rusya, İsrail ve Mısır gibi bir süredir hasmane ilişkilerin sürdüğü ülkeler ile tekrar yakınlaşmanın yolları arandı. Mısır hariç, bu politikalarda başarı sağlandı.

15 Temmuz 2016 tarihi ise Türk siyaseti için önemli bir kırılma noktasına işaret ediyordu. Kendisine Yurtta Sulh Konseyi ismini veren bir grup askerın yönetime el koyma çabası başarısızlık ile sonuçlandı. Başarısız darbe girişimi sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi bombalandı ve halk ile askerler arasında yaşanan çatışmalarda yaklaşık 250 sivil hayatını kaybetti. Hükümet bu darbenin, Gülen Cemaati'ne mensup askerler tarafından organize edildiğini iddia etti. Darbeden hemen sonra çok sayıda asker-polis ve yargı mensubu açığa alındı veya görevine son verildi ve Olağanüstü Hal Uygulamasına (OHAL) geçildi. Bu raporun yayına hazırlandığı tarihte görevine son verilen kamu personeli sayısı 50.000'i aşmış durumdadır. Bunun yanı sıra 5.000 akademisyen hakkında soruşturma başlatılmıştır. Bu raporun yayınlandığı sırada soruşturmalar hala devam etmektedir. Gülen cemaati ile ilgisi olduğu gerekçesiyle 16 üniversite ve 1000'e yakın özel kolej kapatılmıştır. Yine aynı gerekçeyle birçok şirkete kayyum atanmıştır. Başarısız darbe girişimi sonrası 100'ün üzerinde gazeteci ise tutuklanmıştır.

Hukukun üstünlüğü prensibi, yönetenlerin ya da kamu gücünü kullananların yetkilerinin yasalarla sınırlandırılmasını, her eyleminin bu sınırlar içinde kalacak şekilde kontrol edilmesini ve sorumlu tutulmasını gerektirir.

Başarısız darbe girişimi sonrası iç politikada esen sert rüzgârlar, hâlihazırda devam eden PKK ile mücadeleyi etkilemedi. Çatışmalar devam etti. Bunun yanı sıra, 24 Ağustos günü, Türk Silahlı Kuvvetleri ile Özgür Suriye Ordusu ortaklaşa olarak Suriye'nin Cerablus kasabasına bir operasyon düzenledi. Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) kontrolünde olan kasaba kısa zamanda özgürleştirildi. Operasyon, uluslararası arenada destek gördü ancak birçok yorumcuya göre Türkiye bu desteği ancak Suriye'nin kuzeyindeki Kürt gruplar ile çatışmaya girmediği ve sadece İŞİD ile mücadele ettiği müddetçe muhafaza edebilecektir. Bu raporun yazıldığı sırada, Türkiye ve Özgür Suriye Ordusu'nun atacağı bir sonraki adım belirsizliğini korumaktadır.

C) Basın Özgürlüğünü Kısıtlayan Yasal Koşullar

Yasal ve kurumsal kısıtlar basın özgürlüğü açısından en görünür ve kaba enstrümanlardır. Türkiye özelinde bu durum, anayasa, Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu gibi yasal metinler ile Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Bilgi Teknolojileri İletişim Kurumu (BTK), Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) gibi kurumlarla ve ilgili bakanlık talepleriyle sınırlandırılmıştır. Özellikle, 15 Temmuz darbe girişiminden sonra, bu yasal metinler ve kurumlara gerek duyulmamış, yürürlüğe giren Olağanüstü Hal (OHAL) uygulaması ile cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan bakanlar kurulu kararı ile basın özgürlüğünü kısıtlayan adımlar kolaylıkla atılmıştır.

i) Cezaevindeki Gazeteci Sayısı:

Özellikle 15 Temmuz darbe girişiminin ardından tutuklu gazeteci sayısında hatırı sayılır bir artış gözlemlenmiştir. Gözaltına alınan gazetecilerin birçoğu hakkında tutuklama kararı istenmiş ve tutuklu yargılanmak üzere mahkemeye sevk edilmişlerdir. Gazetecilerin, tutuksuz yargılanması konusu ana muhalefet partisi CHP tarafından dile getirilmiş ve gazetecilerin tutuklanması bir cadı avı olarak nitelendirilmiştir. 22 Eylül 2016 tarihi itibarıyla Türkiye cezaevlerinde tutuklu bulunan gazeteci sayısı 92'dir. Tutuklu gazetecilerin 8 tanesi imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü olarak görev yapmaktadır⁵ Şunu da belirtmek gerekir ki, Özgürlük İçin Basın Projesinin raporuna göre bu sayı 2015'in sonuna gelindiğinde 31 idi.⁶

Tutuklu gazeteciler listesi yakından incelendiği zaman, Kürt medyası ile cemaat medyasında çalışan gazetecilerin ağırlıklı olarak cezalandırıldığı görülmektedir. 29 gazeteci, Özgür Gündem, Dicle Haber ajansı, Azadiya Welat ağırlıklı olmak üzere Kürt medyasına mensuptur. 35 gazeteci ise Cemaat medyasının ana akım yayın organlarında çalışmaktadır. Bunun yanı sıra, Hürriyet gazetesi, TRT ve Anadolu Ajansı gibi kurumlarda çalışan 5 gazetecinin de görevine 15 Temmuz sonrası son verilmiştir. Sosyalist gruplara ait dergilerde çalışan gazetecileri de bu listeye ekleyebiliriz. Odak, Eylül ve Mücadele Birliği gibi dergilerin editör ve yazı işleri müdürleri de cezaevinde bulunmaktadır. Bunun dışında, yerel medyada çalışan gazeteciler ile bağımsız gazetecilerin de tutuklandığı görülmektedir.

5. Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu (TGDP), 22 Eylül 2016, http://tutuklugazeteciler.blogspot.com.tr/2016_09_01_archive.html (Erişim Tarihi: 23 Eylül 2016), s.1.

6. Özgürlük İçin Basın / İfade ve Basın Özgürlüğü İhlalleri Raporu 2014 - 2015, Ankara, Gazeteciler Cemiyeti, Aralık 2015, s. 39.

Türkiye'de olduğu gibi merkezîyetçi polis sistemlerinde kararlar üst yöneticiler tarafından verilir. Halka karşı yasal bir sorumluluk olmadığından kararlara halkın katılımı da söz konusu değildir.

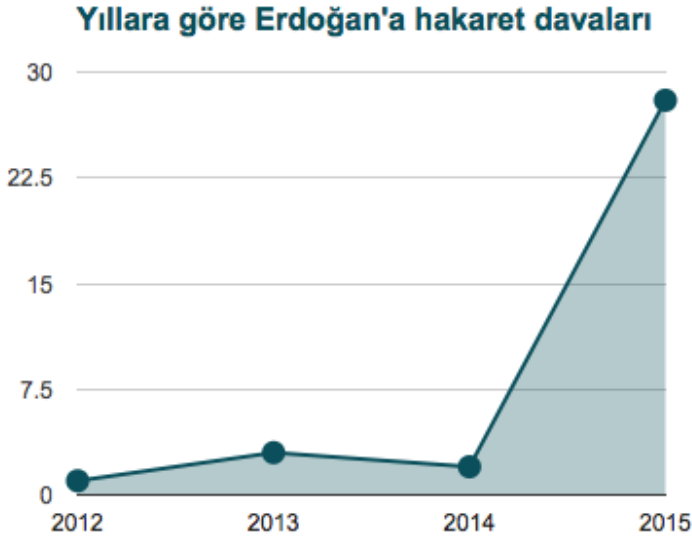
Yapılan tutuklamalar sonrası cezaevine gönderilen gazetecilerin profilleri incelendiğinde, yelpazenin zannedildiğinden daha geniş olduğu ortaya çıkmaktadır. Cemaate yakın gazetelerde yazmalarına rağmen, birçok yazarın doğrudan Gülen Hareketi'nin sempatzanı olduğunu iddia etmek güçtür. Mesela, uzun yıllar boyunca Türkiye'deki sivil-asker ilişkileri üzerine araştırmalar yapan ve sivilleşme yönünde atılması gereken adımları idealist bir biçimde savunan Lale Kemal darbe soruşturması kapsamında tutuklanmıştır. Benzer şekilde, özgürlükçü/liberal sol görüşleri dile getiren Şahin Alpay'ın cemaat üyesi olduğunu iddia etmek zorlama bir yaklaşım olacaktır. Bu yazarlar, Zaman Gazetesi'ndeki köşelerinde, batılı tarzda liberal değerlerin savunuculuğunu yapan isimlerdir. Öte yandan, Özgür Gündem Yazarı Aslı Erdoğan dünya çapında tanınan bir yazar ve insan hakları aktivistidir. Aslı Erdoğan'ın yaptığı evrensel değerler savunusu, herhangi bir ulusçu hareketi aşacak niteliktedir.

Günün sonunda, tutuklu gazeteciler liberal, hümanist, sosyalist, İslamcı, Kürtçü, Gülençi gibi siyasi yelpazenin farklı yerlerinde duran birçok farklı isimden oluşmaktadır. 15 Temmuz sonrası, Gülen cemaati ile mücadele kapsamında başlatılan tutuklama dalgası bu sebepten ötürü bir cadı avını andırmaktadır. Zaten, 2015 senesinin sonunda 39 olan tutuklu gazeteci sayısının, Eylül 2016 itibariyle 82'ye çıkması yaşanan kötüleşmeyi daha somut bir şekilde ortaya koymaktadır

ii) Hakkında Devlet Tarafından Dava Açılan / Tazminat Ödemeye Mahkûm Olan Gazeteci Sayısı:

2015 senesinin sonuna gelindiğinde, gazeteciler üzerindeki hukuki baskıların artarak devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu artışın sebebi, gazetecilerin maruz kaldığı hukuki süreçlerdir. Bu süreçler, Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu ve Cumhurbaşkanına Hakaret gibi yasal kısıtlamalardan beslenmektedir. BİA Medya Gözlem 2015 raporu, bu tasnifi yapmıştır. Rapora göre, 2015 yılı içerisinde, Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince, 17 gazeteci çeşitli suçlamalardan ötürü mahkûm edilmiş 67 gazeteci ise sanık sandalyesine oturtulmuştur. Terörle Mücadele Kanunu çerçevesinde ise 3 gazeteci mahkûm olmuştur; 26 gazetecinin ise yargılanmasına devam edilmektedir. 2015 senesinde, Cumhurbaşkanı'na hakaret suçlaması ile birçok gazeteci hukuki süreçlere muhatap olmuş, 19 gazeteci ve 2 karikatürist çeşitli cezalara mahkûm edilmiştir. Aşağıdaki grafik, Cumhurbaşkanı'na yönelik hakaret davalarının yıllara göre gösterdiği değişiklik görülebilir. 2014- 2015 seneleri, yani Recep Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı olduğu tarihten itibaren

geçen zaman dilimi, bu davaların dramatik bir şekilde artışına tanıklık etmiştir.

Şekil 1. Cumhurbaşkanı'na Hakaret Davalarının Yıllar İçindeki Değişimi

Öte yandan Özgürlük İçin Basın Projesi, 2014 ve 2015 senelerini karşılaştırmış ve hakkında dava veya soruşturma açılmış olan gazeteci sayısını tespit etmeye çalışmıştır. Buna göre, 2014 yılında hakkında soruşturma açılan gazeteci sayısı 88 iken, bu sayı 2015 yılında 119'a yükselmiştir. 2014 senesinde 77 olan hakkında dava açılmış gazeteci sayısı, bir sonraki sene 157'ye çıkmıştır.⁷

2016 senesinin ilk dönemi de önceki seneden farklı seyretmedi. BİA Medya Gözlem Raporu, eleştirel gazetecilik can çekişmeye devam ettiğini iddia etti. Rapora göre, 2016 senesinin ilk üç ayında, 28 gazeteci ve 10 dağıtıcı cezaevine girdi. Bir önceki yılın aynı döneminde bu sayının 23 gazeteci ve 9 dağıtıcı idi. Üstelik, cezaevine gönderilenlerin büyük çoğunluğu Kürt medyasına mensuptu.⁸ 28 gazeteciden 11 tanesinin yargılanma süreci hala devam ediyor. Raporun işaret ettiği bir başka konu ise gözaltına alınan gazetecilerdi. Buna göre, 2016'nın ilk üç ayında toplam 49 gazeteci gözaltına alındı ve 1 gazeteci zorla ifade vermeye götürüldü.⁹ Öte yandan, aralarında Can Dündar ve Erdem Gül'ün bulunduğu 11 gazeteci hakkında yargılandıkları davalarda tahliye kararı verildi.¹⁰

7. Özgürlük İçin Basın / İfade ve Basın Özgürlüğü İhlalleri Raporu 2014 - 2015, Ankara, Gazeteciler Cemiyeti, Aralık 2015, s. 25.

8. BİA Medya Gözlem Raporu - 2016 Ocak - Şubat - Mart , 2 Mayıs 2016, <http://bianet.org/bianet/medya/174333-medya-gozlem-ocak-subat-mart-2016-tam-metin> (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016), s.1

9. BİA Medya Gözlem Raporu - 2016 Ocak - Şubat - Mart , 2 Mayıs 2016, <http://bianet.org/bianet/medya/174333-medya-gozlem-ocak-subat-mart-2016-tam-metin> (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016), s.1

10. Birgün, "Can Dündar ve Erdem Gül'ün Yargılandığı Davanın İkinci Duruşması Sona Erdi", 1 Nisan 2016, <http://www.birgun.net/haber-detay/can-dundar-ve-erdem-gul-un-yargilandigi>

Liberal demokrasi anlayışı demokratik sistem içerisinde yasal yollarla yapılan tüm düzenlemelerin ve uygulamaların mutlaka meşru (legitimate) olduğu ön kabulüne karşı çıkar.

15 Temmuz darbe girişimi ise artık rakamların ve istatistiklerin her gün arttığı bir tabloya işaret etti. Cezaevinde bulunan gazetecilerin yanı sıra, birçok gazeteci gözaltına alındı. Üstelik Olağanüstü Hal (OHAL) ilan edildiği için tutukluluk sürelerinin 30 güne kadar çıkabildiğini de bu noktada not etmek gerekir. Gözaltına alınan ve hakkında tutuklama kararı verilen gazetecilerin, Gülen Cemaati'ni darbe girişimiyle ilişkilendiren FETÖ iddianamesi kapsamında yargılanacağı düşünülmektedir. Öte yandan, gözaltına alınan ve tutuklanan Kürt medyası mensubu gazeteciler de PKK terörü ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla, 15 Temmuz sonrası gözaltına alınan gazetecilerin Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yargılanmaları beklenmektedir. Bu noktada not edilebilecek son gelişme, 15 Temmuz sonrası toplam 115 gazetecinin sarı basın kartı iptal edildi. Böylece basın kartı iptal edilen toplam gazeteci sayısı 620'yi buldu.¹¹

iii) Gazetecilerin Vücut Bütünlüğüne Yönelik Tehditler:

Bir önceki raporda, Hürriyet Gazetesi yazarlarından Ahmet Hakan'ın fiziki saldırıya uğradığı ve saldırıda bulunanlar hakkında ciddi bir yasal süreç işletilmediğine değinmiştik. Geride bıraktığımız sene içerisinde de gazetecilerin vücut bütünlüğüne yönelik saldırılar devam etti. Özgür Gazeteciler Cemiyeti'nin 2016 ilk 6 aylık raporuna göre, 5 gazeteci öldürüldü, 6 gazeteci darp edildi, 12 gazeteci tehdit edildi ve 19 gazeteci haber takibi sırasında keyfi olarak engellendi.¹²

Geride bıraktığımız sene içerisinde, özellikle bir olay, gazetecilerin vücut bütünlüğünün ne denli büyük bir tehdit altında olduğunu ve kritik haberlere imza atan gazetecilerin nasıl risklere maruz kaldığını göstermiştir. 6 Mayıs 2016 tarihinde, kamuoyunda MİT Tırları olarak bilinen olayı haberleştiren ve bu yüzden yargılanan Can Dünder, yargılandığı adliye önünde silahlı saldırıya uğradı. MİT Tırları haberi, 2014 yılında Jandarma tarafından yakalanan ve Suriye'deki cihatçı gruplara silah götürülen tırların MİT'e ait olduğunu iddia ediyordu. Bu yüzden, AKP hükümetinin tepkisini çekmişti. Hatta 2015 yılının haziran ayında Cumhurbaşkanı Erdoğan şu açıklamayı yapmıştı: "MİT'e yönelik atılan o iftiralar bir ajan bir casusluk faaliyetidir ve bu gazete de bunların arasına girmiştir. Bununla ilgili ben avukatlarıma talimatı verdim ve davayı anında açtım. Bura-

davanın-ikinci-durusması-sona-erdi-107868.html (Erişim Tarihi: 1 Nisan 2016), s.1
11. Diken, "Darbe Girişimi 2 Eylül / Bakan Bozdağ: 3 Bin 838 Mahkum ve Tutuklu Salıverildi", 2 Eylül 2016, <http://www.diken.com.tr/darbe-girisimi-2-eylul-bakan-bozdog-3-bin-838-mahkum-ve-tutuklu-saliverildi/> (Erişim Tarihi: 3 Eylül 2016), s.1

12. Basın Özgürlüğü 2016 Yılı 01 Ocak - 30 Haziran İhlal Raporu, Diyarbakır, Özgür Gazeteciler Cemiyeti, Temmuz 2016, <http://ozgurgazetecilercemiyeti.org/basin-ozgurlugu-2016in-6-aylik-raporu.html> (Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2016), s.1

Kolluğun yasaları uygulanırken tarafsız ve keyfilikten uzak olmasını da kapsayan kanunilik ilkesi hukukun üstünlüğü prensibiyle de yakından ilgilidir.

da hakikaten samimi dürüst olan, onlara verdiğimiz eğitimi çok samimi olarak açıklarlar. Bu haberi yapan kişi bunun bedelini ağır ödeyecek öyle bırakmam onu.”Bu açıklamanın üzerinden 11 ay geçtikten sonra, İstanbul Çağlayan Adliyesi önünde, daha önce adam yaralamaktan sabıkası bulunan bir kişi, Dündar’a “vatan haini” diye bağırarak ayaklarına doğru üç el ateş etti. Dündar, olaydan yara almadan kurtuldu.¹³

Bunun yanı sıra, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından, gözaltına alınan ve tutuklanan gazetecilerin sağlık durumları hakkında ve cezaevi koşulları hakkında endişe verici bilgiler sızmaya devam ediyor. Mesela, darbe soruşturması kapsamında gözaltına alınan 72 yaşındaki kıdemli gazeteci Nazlı Ilıcak’ın alması gereken ilaçların verilmediği, Hürriyet Gazetesi yazarı Ertuğrul Özkök tarafından duyuruldu.¹⁴

iv) Medya Organlarına El Koyma/Yayın Organlarını Kapatma:

Geride bıraktığımız sene içerisinde, 15 Temmuz darbe girişimine kadar Gülen cemaatine yakın iki grubun medya birimlerine kayyum uygulaması çerçevesinde el konulmuştur. Bunlarda birincisi Koza İpek Grubu’na aittir. Daha önce de belirtildiği üzere, 2015 senesinin Ekim ayında Koza İpek Holding’e kayyum atanmıştı. Atanan kayyum, 29 Şubat 2016 tarihinde holdingin medya grubunu tamamen kapattı. Buna göre, daha önce el konulan Kanaltürk, Bugün TV, Bugün Gazetesi, Millet Gazetesi ve Kanaltürk Radyo kapatılmış oldu.¹⁵ İkinci grup ise, Feza Gazetecilik’tir. Bu gruba 2016 senesinin Mart ayında kayyum atanmıştır. Grubun elinde ülkenin en çok satan gazetesi olan ve tirajı 1 milyona yaklaşan Zaman Gazetesi ve ülke çapında örgütlü olan Cihan Haber Ajansı bulunuyordu. Kayyum atandıktan sonra Zaman Gazetesi’nin tirajı 5 bin rakamına kadar düşmüştür.

15 Temmuz darbe girişiminin ardından ise vahim bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Darbe girişimi bastırıldıktan sonra Olağanüstü Hal (OHAL) ilan edilmiştir. Dolayısıyla, kanun hükmünde kararname (KHK) ile cumhurbaşkanı başkanlığındaki bakanlar kurulu kararıyla medya kuruluşlarının kapatılması kolaylaşmıştır. 28 Temmuz 2016 tarihinde yayımlanan KHK’ya göre; darbeyi gerçekleştirdiği öne sürülen FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü) ile bağlantılı olduğu gerekçesiyle 3 haber ajansı, 16

13. Habertürk, “Can Dündar’a Saldırı Girişimi!”, 6 Mayıs 2016, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1235842-can-dundara-saldiri-girisimi> (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2016), s.1.

14. Ertuğrul Özkök, “ Ne Yani Onlara Four Seasons Lüks Kahvaltı Mı Verelim?”, Hürriyet, 2 Eylül 2016, s.1.

15. Sözcü, “Kayyum, İpek Medya Grubunu Kapattı”, 29 Şubat 2016, <http://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/kanalturk-ve-bugun-kapandi-1114982/> (Erişim Tarihi: 29 Şubat 2016), s.1.

Kamu gücüne ve otoritesine sahip olanlar meşruiyeti sağlamaya yönelik çaba sarf etmek yerine kendi politika ve uygulamalarını meşrulaştırma yani haklılaştırma süreci içerisine girebilmektedirler.

televizyon kanalı, 23 radyo istasyonu, 45 gazete, 15 dergi, 29 yayınevi ve dağıtım kanalı kapatıldı, mal varlıklarına ise el kondu. Bunun yanı sıra, bu listede yer almayan gazete ve televizyon kanallarının ilgili bakan onayı ile kapatılmasının yolu açıldı.¹⁶ Kapatılan gazeteler arasında cemaat ile bağlantısı şüpheli olan ve liberal bir politika izleyen Taraf Gazetesi ve Nokta Dergisi de bulunmaktadır.

Darbe soruşturması kapsamının dışında, bir başka gazete kapatma olayı daha yaşandı. 16 Ağustos 2016 günü Özgür Gündem Gazetesi, PKK terör örgütünün propagandası yaptığı gerekçesiyle İstanbul 8. Sulh ve Ceza Mahkemesi'nin kararıyla geçici olarak kapatıldı. Özgür Gündem gazetesi daha önce 21 kez geçici olarak kapatılmıştı.

v) Yayın Yasakları

Geçtiğimiz sene, yayın yasaklarının bir önceki seneye göre artış gösterdi. 2014 Eylül-2015 Eylül döneminde 11 olan yayın yasağı, 2015 Eylül-2016 Eylül döneminde 20'ye yükselmiştir.

“15 Şubat 2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu'nun 7. maddesinde 'milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde veya kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının muhtemel olduğu durumlarda' geçici yayın yasağı getirilebileceği öngörülmektedir. 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara'da vatandaşlarımıza yönelik gerçekleştirilen terörist saldırı da anılan hüküm çerçevesinde olduğu değerlendirildiğinden, söz konusu olayla ilgili geçici yayın yasağı getirilmesi uygun görülmüştür.”

Gaziantep Gazi Muhtar Paşa Bulvarı Çetinkaya Kavşağı üzerinde meydana gelen bombalı terör saldırısı nedeniyle, Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığının Talebiyle, Gaziantep 1. Sulh Ceza Hâkimliği, 30.10.2015 tarih ve 2015/5562 D.İş sayılı kararıyla soruşturma tamamlanıncaya kadar söz konusu dosya kapsamında yazılı, görsel ve sosyal medya ile internet ortamında yayınların yapılmasına yayın yasağı getirmiştir.

Edirne Sulh Ceza Hâkimliği 23/12/2015 tarihli ve 2015/5064 D.İş sayılı kararı ile Trakya Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hüseyin Sarıoğlu hakkında başlatılan soruşturma ile ilgili olarak 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3/2. Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi'nin 10/2 maddesi ve CMK'nın 157/1 maddesi uyarınca yayın yasağı getirilmesi kararı vermiştir.

16. Hürriyet, “Kapatılan Televizyonlar ve Gazeteler Belli Oldu”, 28 Temmuz 2016, <http://www.hurriyet.com.tr/3-ajans-16-tv-45-gazete-23-radyo-kapatildi-40172869> (Erişim Tarihi: 29 Temmuz 2016), s.1.

İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda 12.01.2016 tarihinde sabah saatlerinde meydana gelen patlama nedeniyle 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri hakkında Kanun'un 7'nci maddesi gereğince Başbakanlık tarafından geçici olarak yayın yasağı getirilmesine karar verilmiştir.

17.02.2016 günü Ankara'da meydana gelen patlama nedeniyle, Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2016/1092 D.İş sayılı kararıyla, soruşturma tamamlanıncaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınlarının yapılmasının yasaklanmasına karar verilmiştir.

13.03.2016 günü Ankara ili Güvenpark Mevkiinde meydana gelen patlama nedeniyle, Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2016/1531D.İş sayılı kararıyla, soruşturma tamamlanıncaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınlarının yapılmasının yasaklanmasına karar verilmiştir.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu, 19.03.2016 tarihinde İstanbul İli Beyoğlu İlçesi İstiklal Caddesinde meydana gelen patlama nedeniyle, 2016/ Bilahare sayılı kararıyla, soruşturma tamamlanıncaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınlarının yapılmasının 5187 sayılı Kanun'un 3/2 maddesi gereğince gecikmesinde sakıncalı hal bulunduğundan yasaklanmasına karar vermiştir.

24.03.2016 günü Diyarbakır Sur ilçesi Jandarma Komutanlığına bağlı Mermer Jandarma Karakolu'nda meydana gelen patlama nedeniyle, Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2016/792 D.İş sayılı kararıyla, soruşturma tamamlanıncaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınlarının yapılmasının yasaklanmasına karar verilmiştir.

01.05.2016 günü Gaziantep İlimizde meydana gelen bombalı saldırı nedeniyle, Gaziantep 3. Sulh Ceza Hâkimliği 2016/2926 D.İş sayılı kararıyla, soruşturma tamamlanıncaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınlarının yapılmasının yasaklanmasına karar verilmiştir.

01.05.2016 tarihinde Diyarbakır ili Dicle ilçesi Dicle ilçe Jandarma komutanlığına bombalı araç ile yapılan terör saldırısı olayı ile ilgili olarak 5187 sayılı basın kanununun 3/2 maddesi kapsamında 2016/91 D.İş sayılı kararıyla, soruşturma tamamlanıncaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınlarının yapılmasının yasaklanmasına karar verilmiştir.

10.05.2016 günü Diyarbakır İl merkezi Batıkent mevkiinde meydana gelen bombalı saldırıyla ilgili olarak Diyarbakır 2.Sulh Ceza Hâkimliğinin 2016/1320 D.İş sayılı kararıyla, soruşturma tamamlanincaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınlarının yapılmasının yasaklanmasına karar verilmiştir.

Gaziantep 2.Sulh Ceza Hâkimliğinin 31.05.2016 tarih ve Değişik İş No:2016/3749 D.İş sayılı kararıyla, Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülmekte olan FETÖ/PDY (Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması) terör örgütü soruşturması kapsamında; soruşturma tamamlanincaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında, yazılı, görsel ve sosyal medya ile internet ortamında faaliyet gösteren her türlü medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri ve benzeri yayınların yapılmasının, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3/2 maddesi gereğince YASAKLANMASINA karar verilmiştir.

İstanbul 10. SULH CEZA Hâkimliğinin, 07/06/2016 tarihli ve 2016/2841 D.İş sayılı kararı ile;07/06/2016 tarihinde İstanbul İli Fatih İlçesi Vezneciler mevkiinde Çevik Kuvvet polisi aracına yönelik meydana gelen bombalı terör saldırısı nedeni ile yürütülen soruşturmada olaya ilişkin yazılı ve görsel medya organlarında yapılan yayınlarda olaya iştirak etme şüphesi bulunan kişilerin buldukları şehirlerin ve kullandıkları araçların bilgilerinin yayınlamakla olayın aydınlatılmasının, şüphelilerin yakalanmasının ve irtibatlarının deşifre edilmesinin engellenmesi ve kamu düzeninin bozulması riski meydana geldiği anlaşılmakta, toplum sağlığının milli güvenlik kamu düzeni ve kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacı ile soruşturma tamamlanincaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında yazılı, görsel ve internet medyasında, sosyal medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri ve bunun gibi yayın yapılmasının 5187 sayılı Kanunun 3/2 maddesi gereğince yasaklanmasına karar verilmiştir.

Devlet güvenliğinin temini adına bireysel hakların feda edilmesi liberal demokrasi açısından kabul edilebilir bir durum değildir.

08 Haziran 2016 tarihinde Mardin İli Midyat İlçesinde gelen meydana gelen patlamanın da anılan hüküm çerçevesinde olduğu değerlendirildiğinden, söz konusu olayla ilgili olarak Başbakanlığın 08.06.2016 tarih ve 01889 sayılı yazısı ile geçici yayın yasağı getirilmesi uygun görülmüştür.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 7 nci maddesinde "Milli Güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde veya kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının muhtemel olduğu durumlarda" geçici yayın yasağı getirilebileceği öngörülmektedir.28 Haziran 2016 tarihinde İstanbul Atatürk Havalimanında meydana gelen patlamanın da anılan hüküm çerçevesinde olduğu değerlendiril-

diğinden, söz konusu olayla ilgili olarak Başbakanlığın 28.06.2016 tarih ve 02083 sayılı yazısı ile geçici yayın yasağı getirilmesi uygun görülmüştür.

Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 15/08/2016 tarih ve 2016/2410 D.İş sayılı karar ile, Diyarbakır-Bismil karayolunda Bölge Trafik Denetleme Şube Müdürlüğüne yapılan saldırı ile ilgili olarak yayın yasağı kararı verilmiştir.

Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği 2016/4189 D.İş sayılı Yayın Yasağı Kararı: "15.07.2016 tarihinde meydana gelen kalkışma ve terör eylemleri ile suç faillerinin tümünün örgüt irtibatlarıyla birlikte tespit edilip ortaya çıkarılması amacıyla, Dalaman Havalimanı'nda gerçekleşen kısmıyla sınırlı olmak üzere, uçak, helikopter trafik ve radar bilgileri, uçuş güzergâhları, bu kapsamda alınan şüpheli ve tanık beyanlarıyla ilgili olarak, tüm şüphelilerin kimlikleri belirlenip, hakkındaki gerekli adli tedbirler uygulanıncaya kadar yazılı, görsel ve internet ortamında faaliyet gösteren medyada, sosyal medya ile her türlü haber, röportaj, eleştiri ve bu içerikteki yayınları yapılmasının 5187 sayılı Kanun'un 3/2 maddesi GEREĞİNCE YASAKLANMASINA" karar verildi.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 7 nci maddesinde "Milli Güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde veya kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının muhtemel olduğu durumlarda" geçici yayın yasağı getirilebileceği öngörülmektedir.18 Ağustos 2016 tarihinde Elazığ İlinde meydana gelen patlamanın da anılan hüküm çerçevesinde olduğu değerlendirildiğinden, söz konusu olayla ilgili olarak Başbakanlığın 18.08.2016 tarih ve 02673 sayılı yazısı ile geçici yayın yasağı getirilmesi uygun görülmüştür.

20.08.2016 günü Gaziantep'de meydana gelen patlama nedeniyle Gaziantep.1.Sulh Ceza Hakimliği'nin 2016/5036 D.İş sayılı kararıyla, soruşturma tamamlanıncaya kadar soruşturma dosyası kapsamı hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınlarının yapılmasının yasaklanmasına karar verilmiştir.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 7 nci maddesinde "Milli Güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde veya kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının muhtemel olduğu durumlarda" geçici yayın yasağı getirilebileceği öngörülmektedir.26 Ağustos 2016 tarihinde Şırnak/Cizre'de meydana gelen patlamanın da anılan hüküm çerçevesinde olduğu değerlendirildiğinden, söz konusu olayla ilgili olarak Başbakanlığın 26.08.2016 tarih ve 02795 sayılı yazısı ile geçici yayın yasağı getirilmesi uygun görülmüştür.

vi) Düzenleyici Kurumların Müdahalesi

Geçtiğimiz sene RTÜK'ün yapısıyla ilgili yapısal sorunlara işaret etmiştik. Buna göre:

“Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, ülkede faaliyet gösteren bütün radyo ve televizyonların yayınlarını denetleyen kamu otoritesidir ve yetki ve sorumlulukları 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun çerçevesinde belirlenmiştir. Ne var ki, bir düzenleyici kurum olarak RTÜK'ün, regülasyondan ziyade basın özgürlüğüne müdahale etme eğilimi göze çarpmaktadır. Bunun birinci nedeni RTÜK üyelerinin seçim usulüdür. RTÜK, 9 üyeden oluşur ve bu üyeler parlamento tarafından seçilmektedir. Parlamentoda grubu bulunan siyasi partiler, sandalye sayıları oranında kontenjana sahip olurlar. Her siyasi parti kendi adayını meclis onayına sunar ve seçim sonucunda RTÜK üyeleri belirlenmiş olur. Bu sistem, mecliste çoğunluğu bulunan siyasi partiye RTÜK yönetimini kontrol etme imkânı sağlayacaktır. Bu durumu basın özgürlüğü açısından sorunlu kılan nokta ise Sümer ve Adaklı'nın raporlarında belirttikleri üzere 6112 sayılı kanunun içerdiği muğlak ve yoruma açık ifadelerdir. Kanunda geçen “milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde”, “kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda” gibi ifadeler yayın yasakları için keyfi bir irade uygulamasını meşrulaştırmaktadır. Bunun yanı sıra, milli ve manevi değerlere, toplumun ahlak yapısına ve aile değerlerine uygunluk gibi kavramlar da sübjektif yoruma ziyadesiyle açıktır.”

Bu yapısal sorun kendisini, 7 Haziran seçimlerinde RTÜK Başkanlık seçiminde göstermiş ve AKP ile muhalefet partilerinin eşit olması durumu kimin başkan olacağı konusunda kısa süreli bir kriz yaşanmıştı. Ne var ki bu sorun, 1 Kasım seçimlerinden AKP'nin mutlak zaferle çıkmasının ardından değişmiştir. Dolayısıyla, AKP'nin RTÜK üzerindeki kontrolü tekrar sağlanmış oldu. Ne var ki, geçtiğimiz sene RTÜK'ün verdiği cezaları temin ettiğimiz Medya Tekzip Merkezi'nin artık bu verileri içermediğini söylememiz gerekir. Geçtiğimiz sene, gazetelere gönderilen tekzipleri ve RTÜK'ün televizyon kanallarına kestiği cezaları sistematik bir biçimde temin edebiliştik. Ancak, sebebini anlayamadığımız bir şekilde, bu merkezi faaliyetlerine 2015 senesinin Ekim ayında son verdiğini öğrendik. Bu yüzden, medyaya köşe yazarları üzerinden sızan RTÜK verilerini yansıtmaya çalışacağız.

Hürriyet Gazetesi'nden Cengiz Semercioğlu'nun 16 Haziran 2016 yılında yazdığı habere göre, RTÜK'ün televizyon kanallarına kestiği cezalar arasında bariz bir fark vardır fakat bu farkın bir açıklaması bulunmamaktadır. Buna göre, aynı sınıfta yayın yapan Star TV, Kanal D ve ATV

arasındaki fark dikkat çekiyor. RTÜK, daha bağımsız ve tarafsız bir yayın politikası izlemeye gayret eden Star TV'ye 6 milyon 295 bin TL, Kanal D'ye 5 milyon 183 bin TL ceza keserken AKP hükümetiyle yakınlığıyla bilinen ATV'ye kesilen ceza miktarı 1 milyon 107 bin TL olmuştur. Semercioğlu, haberler dışındaki yayın politikaları hemen hemen birbirinin aynısı olan bu kanallar arasında ne gibi bir farkın olduğunu sorguluyor ve RTÜK'ün kanallar arasında ayrımcılık yaptığını iddia ediyor.¹⁷

Bunun yanı sıra RTÜK, CHP Grup toplantısında Cumhurbaşkanı Erdoğan'a karşı hakaret içeren sloganları yayınladığı gerekçesiyle 10 televizyon kanalına para cezası verirken, yayına çıkartılan HDP milletvekillerinin sözlerinden dolayı da Özgür Gün TV'ye yayın durdurma ve para cezası uygulamıştır. Son olarak, gençlerin ahlaki gelişimi gerekçesiyle, 24 Nisan 2016 tarihinde erotik yayın yaptığı gerekçesiyle 17 televizyon kanalının yayınına son verilmiştir.¹⁸

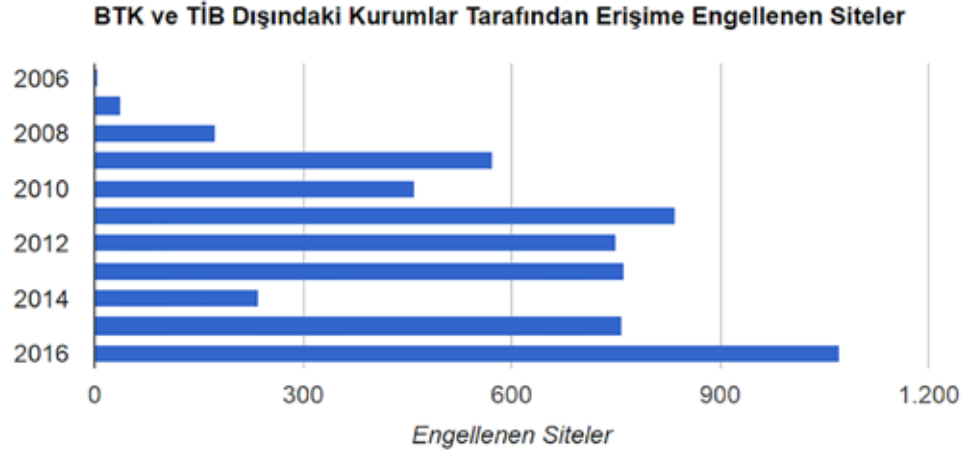
vii) İnternet Yasakları:Gezi Protestoları ve 17/25 Aralık soruşturmalardan sonra AKP hükümeti tarafından meclise getirilen ve 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesine Dair Kanunda değişiklik yapılmasını öngören teklif" 15 Nisan 2015 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Buna göre, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın (TİB) yetkileri arttırılmış, yürütme organına da internet yayıncılığına müdahale etme imkânı verilmiştir ve internet sitelerine erişimin kısıtlanması kolaylaştırılmıştır. TİB Başkanı, Başbakan veya ilgili bakanların talebi üzerine "kişilerin can ve mal güvenliğinin korunması, milli güvenlik, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ve genel sağlığın korunması" gerekçesiyle, hâkim kararı olmadan "içerik çıkarma veya erişimin engellenmesi kararı" alınıp 4 saat içinde uygulanabilecektir. Erişimi engellenen sitelerin tekrar erişime açılabilmesi için ise TİB tarafından Sulh Ceza hâkimine dosya sunulacak ve hâkim kararı uygulanacaktır. Hâkimin 48 saat içinde kararını açıklamadığı durumlarda ise erişim yasağı kendiliğinden kalkacaktır.

Geçtiğimiz sene yayınlanan raporda, 20 Ağustos 2015 tarihinde, Türkiye'de erişime engellenmiş toplam web sitesi sayısı 83.393 olarak verilmişti. Bu raporun yazıldığı 5 Eylül 2016 tarihi itibarıyla bu sayı 113.056'ya yükselmiştir. Erişime engellenen toplam alan adı sayısının yıllara göre değişimi aşağıdaki grafikte görülebilir.¹⁹

17. Cengiz Semercioğlu, "RTÜK Hangi Kanala Ne Kadar Ceza Kesti?", Hürriyet, 16 Haziran 2016, http://sosyal.hurriyet.com.tr/yazar/cengiz-semercioglu_105/rtuk-hangi-kanala-ne-kadar-ceza-kesti_40117838 (Erişim Tarihi: 25 Haziran 2016), s.1.

18. BİA Medya Gözlem Raporu - 2016 Ocak - Şubat - Mart , 2 Mayıs 2016, <http://bianet.org/bianet/medya/174333-medya-gozlem-ocak-subat-mart-2016-tam-metin> (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016), s.1

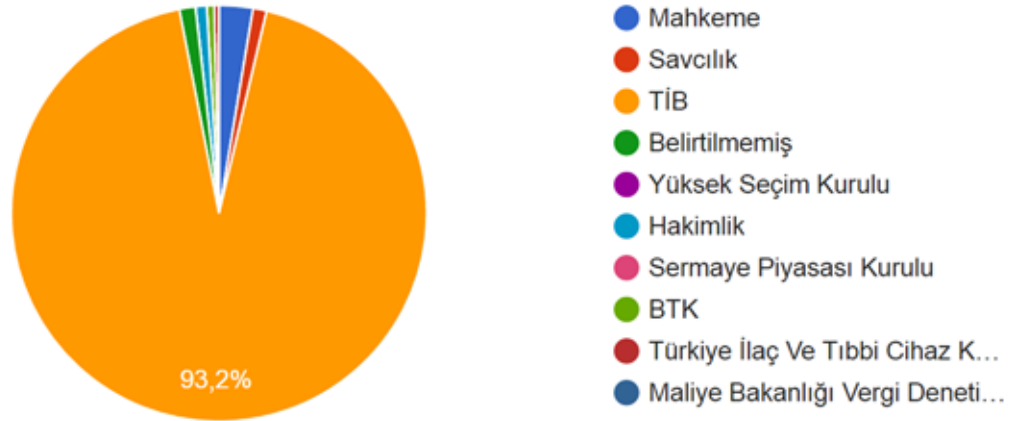
19. Erişime Engellenen Websiteleri, www.engelliweb.com (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2016), s.1

Şekil 2. Senelere Göre Kapatılan Web Sitesi Sayısı

Kaynak: <https://engelliweb.com/istatistikler/>

Öte yandan, aşağıdaki tablo TİB'in site kapatma sürecinde oynadığı etkin rolü de gözler önüne sermektedir.

Şekil 3. Web Sitelerinin Kapanmasında Rol Oynayan Kurumlar

Kaynak: <https://engelliweb.com/istatistikler/>

Ne var ki, bu durum 15 Temmuz darbe girişimiyle dramatik ve basın özgürlüğü açısından iyi olmayan bir yöne doğru evrilecek gibi gözük-mektedir. Zira 15 Ağustos 2016 günü faaliyetlerinde bağımsız olması farz edilen TİB'in kapatılacağı açıklanmış ve bütün yetkilerin Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı olan Bilgi Teknolojileri İletişim Kurumu'na (BTK) devredileceği açıklanmıştır. Bu rapor yazıldığı sırada, BTK'nın Cumhurbaşkanlığı'na bağlanıp bağlanmayacağı tartışılmaktadır ve bu konu gündemdeki yerini korumaktadır.

viii) Sosyal Medya Kısıtlamaları: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sosyal medya konusundaki rahatsızlığını geçtiğimiz senenin raporunda ayrıntılı olarak ele almıştık. Mamafih, 15 Temmuz 2016 gecesi, darbe girişimi sırasında halkın organize olup darbeye karşı koymasında, meydanlara dökülmesinde, sokaklara çıkmasında sosyal medya hayati bir rol oynadı. Diğer bir ifadeyle, eğer darbeye teşebbüs eden askerler sosyal medyayı, 23 Mart 2014 tarihinde AKP hükümetinin yaptığı gibi kapatıyorsa insanlar bu kadar kolay organize olamayacaklardı. Hal böyleyken, AKP hükümetinin sosyal medya, özellikle Twitter politikası değişiklik göstermemiştir. Geride bıraktığımız sene içerisinde -Twitter Şeffaflık Raporu verilerine göre- 2015 senesinin ilk 6 ayında Türkiye, içerik sildirme talebiyle Twitter'a en çok başvuru gönderen ülke olmuştur. Dünya üzerindeki ülkelerden twitter'a ulaşan toplam 4617 içerik sildirme talebinin 2211 tanesi Türkiye tarafından iletilmiş, bu taleplerin %23'ü twitter tarafından karşılanmıştır. Bu taleplerin sadece 450 tanesi bir mahkeme kararı gerekçe gönderilerek yapılmış, geri kalan 1761 tanesi ise hükümette bağlı kurum ve kuruluşların isteği üzerine iletilmiştir. Şunu da not etmek gerekir ki, Twitter yaptığı açıklamada, kaldırılan içeriklerin ağırlıklı olarak Suruç patlaması sonrası olay yerinden paylaşılan fotoğraflar olduğunu duyurmuştur. Bunun yanı sıra, 414 Twitter kullanıcı hesabının ve 3003 tweetin karartılması yönünde Türkiye talepte bulunmuştur. Twitter'ın hizmet verdiği ülkeler içerisinde Türkiye, içerik sildirme ve hesap karartma talepleriyle birinci sıradaki yerini korumuştur. Türkiye'ye bu konuda takip eden ülke ise Rusya'dır.²⁰

Polis teşkilatının merkezi ve hiyerarşik yapısıyla yarı-askeri bir gücü andırması, bir yerde ülkede bu gücü elinde bulundurmak isteyenler açısından iştah kabartıcı bir görünüm sergilemektedir.

20. Twitter, "Transparency Report", <https://transparency.twitter.com/removal-requests/2015/jul-dec>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2016), s.1.

D) İktisadi Bağımlılık Koşulla

Liberal düşünce geleneği, devlet kavramına şüpheyle yaklaşır ve tarihi devlet ile birey arasındaki mücadelenin tarihi olarak okur. Bunun için, devletin sınırlandırılması, denetlenmesi ve şeffaf hale getirilmesi gibi temel endişeleri vardır. Bunun için yatay ve dikey denetleme mekanizmaları tavsiye etmiştir. Mesela, güçler ayrılığı ilkesi, yürütme erkini yasama ve yargı erkinin denetimine açmayı amaçlar. Bunlar yatay denetleme mekanizmalarıdır. Öte yandan, uluslararası hukuk ve ülke içi idari birimlerin otonomisi ise dikey denetleme mekanizmalarını oluşturur. Avrupa tecrübesi bu mekanizmaların nasıl kolaylıkla ortadan kaldırıldığını göstermiştir. Faşizmin yükselişi buna bir örnek teşkil eder. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden hatırlanan doğal hukuk doktrini işte bunun için önemlidir. Zira bireylerin doğuştan gelen ve hiçbir koşul altında ihlâl edilemeyecek haklarının olması, onları kolaylıkla mobilize olabilen çoğunlukların zulmünden koruyacaktır. Doğal hukuk sayesinde, bireyler kendi mülkiyetleri üzerinde hiçbir kısıtlama olmadan sınırsız bir tasarruf hakkına sahip olacaktır. Coşkulu bir liberteryan olan Rothbard'a göre, basın hürriyeti, toplanma hürriyeti, ifade hürriyeti olarak yeniden tanımladığımız haklar, temel olarak mülkiyet hakkından türemiştir. Yani, benim bana ait olan cebimdeki para ile bir gazetecinin kendisine ait olan bilgisayarı ile yazdığı haberi satın alma hürriyetim basın özgürlüğünün temelini oluşturur. Benim, aynı fikirleri düşündüğüm insanlarla bir otel sahibine ait olan toplantı salonunda bir araya gelme hürriyetim toplanma özgürlüğüne temel teşkil eder. Dolayısıyla, doğal hakların korunduğu ülkelerde yeni bir denetleme mekanizmasının devreye girmesi şaşırtıcı olmayacaktır. Bu toplumlarda, bağımsız bir basın, canlı bir sivil toplum, hükümet pratikleri üzerine fikirlerini beyan eden ve seçmen davranışlarını şekillendirmeyi başaran farklı sesler duyabiliriz. Bu durum, yatay ve dikey denetleme mekanizmalarından daha tesirli olabilir ve liberallerin kuşkuyla yaklaştıkları devleti bireylerden uzak tutmaya yardımcı olabilir.

Ne var ki, bireylerin haklarının anayasalarla garanti altına alınması da nihai çözüm değildir. Bireyler bu haklarını kullanırken her hangi bir fırsattan mahrum olmamalı, haklarını kullanmanın bir maliyeti de olmamalıdır. Diğer bir ifadeyle, bireylerin temel haklarından vazgeçmeleri onları mükâfatlandırmamalıdır. Bu önerme, bireysel hakların anayasal bir garantiye kavuşmasının serbest piyasa ekonomisi olmadan hiçbir anlam ifade etmeyeceğini savunan Frederich Hayek'e aittir. Ona göre, bireylerin hayatta kalma veya refahlarını arttırma durumları devlet ile olan iyi ilişkilerine bağlıysa, bireyler hükümet ile kendilerini karşı karşıya getirecek haklarını kullanmaktan kendi istekleriyle vazgeçebilirler. Günün sonunda, devletin piyasaya müdahalesi bireyler ile devlet arasında

asimetrik bir bağımlılık yaratır, devlet kendisini dengeleyen kurucu unsurdan kurtulmuş olur. Bu durum, otoriterliğe giden yoldur. Dolayısıyla, özgürlüğe giden yol devletin müdahil olmadığı bir piyasa ekonomisinden geçmektedir

Geçtiğimiz sene yayınlanan raporda, Türkiye’de medya özgürlüğünü ele alırken, bu sebepten ötürü sadece yasal çerçeveye odaklanmayı yetersiz bulduk. Yasal koşullara ek olarak, medya kurumlarının devlet ile kurdukları iktisadi bağımlılık ilişkilerini de inceledik. Bu sayede, medya kurumlarının sadece işlerini yaparak hedef kitlesi olan halkın sayesinde mi yoksa hükümetle yakınlık kurarak kamu kaynaklarından mı fonlandığını tespit etmeyi amaçladık. Bunu yapabilirsek, iktisadi bağımlılığın medya kurumlarını siyasal bir bağımlılığa zorlayıp zorlamadığını da bulabiliriz.

i) Basın Kuruluşlarının Devletten Sağladıkları Gelir Miktarı ve Keyfilik

Bir önceki raporda, kamu bağlantılı şirketlerin gazete ve televizyonlara verdikleri reklam sayılarını (saniye ve santim) incelemiş ve bu rakamları bahsi geçen televizyon kanallarının izlenme oranı ve gazetelerin tirajları ile karşılaştırmıştık. Buna ek olarak medya organlarının eleştirelilik oranını ölçmüştük. Nihai tahlilde, eleştirelilik oranı azaldıkça kamu kaynaklarından faydalanma oranının arttığını tespit etmiştik. Dolayısıyla, piyasada başarısız olan aktörün hükümet tarafından mükafatlandırıldığı bunun karşılığında da sadakatini satın alındığı bir medya tablosunun ortaya çıktığını öne sürmüştük.

Geride bıraktığımız sene içinde de kamu kaynaklarının, hükümet yanlısı medya grupları lehine seferber edildiği gözlemlenmiştir. Aşağıdaki tablo, Basın İlan Kurumu’nun yıllar içerisinde artan bütçesini göstermektedir;

Yıllar	Kurumumuz Aracılığıyla	Valilikler Aracılığıyla	Toplam
2002	22.976.000,00 ₺	12.711.000,00 ₺	35.687.000,00 ₺
2003	31.187.000,00 ₺	26.816.000,00 ₺	58.003.000,00 ₺
2004	42.004.000,00 ₺	51.260.000,00 ₺	93.264.000,00 ₺
2005	45.691.000,00 ₺	59.820.000,00 ₺	105.511.000,00 ₺
2006	54.862.000,00 ₺	69.145.000,00 ₺	124.007.000,00 ₺
2007	69.620.000,00 ₺	98.000.000,00 ₺	167.620.000,00 ₺
2008	76.900.000,00 ₺	87.200.000,00 ₺	164.100.000,00 ₺
2009	99.976.000,00 ₺	92.911.000,00 ₺	192.887.000,00 ₺
2010	117.931.000,00 ₺	96.743.000,00 ₺	214.674.000,00 ₺
2011	129.925.000,00 ₺	85.842.000,00 ₺	215.767.000,00 ₺
2012	142.834.000,00 ₺	80.236.000,00 ₺	223.070.000,00 ₺
2013	162.242.000,00 ₺	77.043.000,00 ₺	239.285.000,00 ₺
2014	187.565.596,37 ₺	46.000.000,00 ₺	233.565.596,37 ₺
2015	242.118.856,80 ₺	53.393.440,53 ₺	295.512.297,33 ₺
	1.425.832.453,17 ₺	937.120.440,53 ₺	2.362.952.893,70 ₺

Tablo 3. Basın İlan Kurumu’nun Yıllara Göre Artan Bütçesi

Görüldüğü üzere, kamunun Basın İlan Kurumu'na ayırdığı bütçe seneler içerisinde artmış, 2015 yılına gelindiği zaman yaklaşık 2.4 milyar TL olmuştur. Ortaya çıkan bu pastadan, gazetelerin ne kadar pay aldığı ise aşağıdaki tabloda görülmektedir. Konunun daha net anlaşılabilmesi için gazetelerin tiraj rakamlarının toplam tiraj içerisindeki yüzdelik payları ile Basın İlan Kurumu ilanlarından aldıkları yüzdelik payları yansıtmaktadır.

Gazete	İlan Adedi	İlan Adedi(%)	Tiraj*	Toplam Tiraj İçindeki Payı (%)	Her 1000 Adet Satışa Karşılık Gelen İlan
Cumhuriyet	333	0,060	49.075	0,023	6,785532348
Akşam	556	0,100	116.327	0,053	4,779629837
Vatan	416	0,075	101.922	0,047	4,08155256
Güneş	469	0,084	115.486	0,053	4,061098315
Yeni Şafak	408	0,073	112.420	0,052	3,629247465
Takvim	382	0,069	109.671	0,050	3,483145043
Star	369	0,066	111.796	0,051	3,300654764
Habertürk	525	0,094	183.780	0,084	2,856676461
Hürriyet	648	0,116	338.452	0,156	1,914599411
Sabah	574	0,103	313.323	0,144	1,83197531
Sözcü	467	0,084	309.323	0,142	1,509748709
Posta	419	0,075	314.610	0,145	1,331807635
Toplam	5566		2.176.185		

Tablo 4. Basın İlan Kurumu'nun Gazetelere Verdiği İlan Miktarı ve Gazete Tirajları

Kayırmacılık, polis-siyaset ilişkilerinin ikinci temel alanını oluşturan atama, terfi ve özlük işlemlerinde görülen sapmaların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

1 Eylül 2015-1 Eylül 2016 tarihleri arasındaki verileri kapsayan yukarıdaki tablo, Basın İlan Kurumu'nun hükümet yanlısı medyayı destekleyen bir araca dönüştürüldüğünü göstermektedir. Örneğin, tarafsız bir yayın politikası izlemeye gayret eden Doğan Grubu'na ait Hürriyet ve Posta gazetelerinin toplam tirajı yaklaşık olarak 650 bin civarındadır ve bu gruba verilen toplam reklam adedi 1067'dir. Buna mukabil, Ethem Sancak'a ait olan Esmedy bünyesinde bulunan Akşam, Star ve Güneş gazetelerinin toplam tirajı yaklaşık olarak 340 bin olarak hesap edilmiştir ve bu gruba Basın İlan Kurumu tarafından verilen ilan adedi 1394 olmuştur. Daha net bir ifadeyle, Doğan Grubu gazetelerinin tirajı Esmedy gazetelerinin tirajının yaklaşık 2 katı olmasına rağmen, kamu ilan pastasından daha az sayıda reklam adedi payına düşmektedir. Benzer şekilde Turkuva Medya'ya bağlı Sabah ve Takvim gazetelerinin toplam tirajı 423 bin olarak gerçekleşmiş ve 956 adet ilan almıştır. Tek başına 309 binlik bir satış rakamına ulaşan Sözcü gazetesinin aldığı ilan adedi

ise sadece 467 olmuştur. Tiraj rakamının üzerinde ilan alan ve hükümet karşıtı politikalarıyla bilinen tek gazete ise Cumhuriyet gazetesi olmuştur. Hükümet yanlısı politikalarına rağmen, Sabah Gazetesi ise çok az bir farkla tiraj oranının altında ilan aldığı da belirtmek gerekir.

Geçtiğimiz sene içinde Gülen Cemaati'ne yakınlığıyla bilinen gazeteler kapatıldığı için bu gazetelere kaç ilan verildiği bilgisi Basın İlan Kurumu'nun web sitesinden çıkartılmıştır. Bu bilgilere ulaşamamaktadır. Ancak, bu kurumun siyasi motivasyonlarla hareket ettiği daha önce birçok gazete tarafından dile getirilmiştir. Mesela 2014 yılının Temmuz ayında, Basın İlan Kurumu, Taraf gazetesine 9, Zaman ve Sol gazetelerine 1'er günlük ilan cezası uygulamıştı. Kurum bu cezaya gerekçe olarak bahsi geçen gazetelerin bir devlet kurumu olan Anadolu Ajansı hakkında yaptığı haberleri göstermişti. Bunun üzerine, Basın İlan Kurumu'nun siyasi davrandığı konusu meclise taşınmış ve defalarca muhalefet milletvekilleri tarafından dile getirilmiştir²¹. Dolayısıyla, Basın İlan Kurumu'na ait bu veri devlet kurumlarının elindeki bütçeyi hükümet yanlısı medyayı fonlamak için kullandığı yönündeki kanaatleri güçlendirmektedir.

Benzer bir durum kamu bağlantılı şirketlerin reklam politikasına da yansımıştır. Aşağıdaki tablo, kamu bağlantılı şirketlerin, 2015 yılı Ocak ayı ile 2016 yılı Haziran ayına kadar geçen dönem içerisinde, gazetelere verdikleri reklamların sütun-santim üzerinden yüzdelik değerini vermektedir. Yukarıda öne sürdüğümüz argümanı burada da kullanacağız. Kamu bağlantılı şirketler, reklam verirken piyasa ekonomisi mantığına göre davranmamakta, tirajı yüksek olan gazeteleri seçmemekte, bunun yerine siyasal motivasyonlar ile hükümet politikalarını destekleyen gazetelere reklam vermektedirler. Yani, kamu kaynakları daha etkin kullanılabilecekken, hükümet yanlısı gazeteleri finanse etmek için kullanılmaktadır. Dolayısıyla, ne gazeteciliğin ne de reklam vermenin amaçladığı iş gerçekleşmemektedir.

---

21. Cumhuriyet Halk Partisi, "Yarkadaş'dan Basın İlan Kurumu İçin Araştırma Önergesi", 28 Mart 2016, <https://www.chp.org.tr/Haberler/4/yarkadasdan-basin-ilan-kurumu-icin-arastirma-onergesi-18592.aspx> (Erişim Tarihi: 30 Mart 2016), s.1.

Tablo 5. Günlük Gazeteleri Kamu Bağlantılı Şirketlerden Aldıkları Reklam Oranı

		TURKCELL	TURK TELEKOM	HALK BANK	EMLAK KONUT TTNET	ZIRAAT BANKASI	VAKIF BANK	T.C OZEL LESTIRME IDARESİ	TURK HAVA YOLLARI A.S.	
SABAH	2015	9,42%	11,93%	19,65%	15,35%	11,42%	14,86%	20,63%	27,91%	16,00%
	2016	12,84%	10,61%	16,78%	13,91%	-	14,99%	15,41%	24,52%	39,07%
AKSAM	2015	11,05%	6,51%	4,98%	9,73%	14,41%	16,36%	11,30%	4,69%	6,26%
	2016	9,88%	11,28%	4,87%	9,04%	-	18,13%	9,13%	3,83%	0,00%
GUNES	2015	10,80%	9,96%	7,89%	5,76%	14,34%	15,16%	7,56%	0,00%	15,11%
	2016	6,81%	10,26%	8,23%	7,80%	-	16,00%	5,88%	0,00%	0,00%
YENI SAFAK	2015	11,06%	7,60%	20,29%	8,43%	6,19%	8,47%	0,00%	8,16%	3,57%
	2016	9,65%	7,65%	29,64%	7,32%	-	2,51%	4,57%	6,50%	0,00%
STAR	2015	11,27%	6,70%	13,02%	7,55%	10,70%	5,77%	8,39%	6,86%	3,57%
	2016	6,38%	10,54%	15,92%	8,25%	-	3,28%	8,03%	7,97%	10,60%
TAKVİM	2015	5,64%	7,24%	6,90%	6,60%	2,72%	6,25%	10,01%	0,00%	3,57%
	2016	5,04%	6,06%	4,32%	7,29%	-	4,62%	8,73%	0,00%	0,00%
TURKIYE	2015	5,29%	5,63%	6,28%	5,67%	4,90%	5,13%	7,51%	9,85%	3,57%
	2016	5,03%	6,72%	4,66%	7,32%	-	1,73%	7,37%	4,23%	0,00%
HURRIYET	2015	3,10%	5,11%	2,90%	9,16%	4,22%	2,96%	3,49%	29,84%	9,87%
	2016	4,98%	5,12%	0,00%	7,29%	-	3,32%	5,66%	22,53%	10,97%
MILLIYET	2015	3,31%	4,96%	7,42%	6,55%	4,61%	4,92%	5,57%	3,20%	3,54%
	2016	5,14%	4,66%	10,00%	7,29%	-	5,50%	8,70%	3,71%	5,26%
YENI AKIT	2015	7,84%	4,41%	0,00%	4,95%	4,07%	1,14%	0,00%	4,69%	3,64%
	2016	11,25%	3,59%	0,00%	7,47%	-	0,00%	0,00%	8,69%	0,00%
YENI ASIR	2015	5,05%	6,65%	1,39%	0,27%	2,09%	4,67%	4,16%	0,00%	0,00%
	2016	3,83%	3,86%	1,55%	0,00%	-	2,56%	5,22%	4,78%	10,30%
DUNYA	2015	1,45%	2,50%	2,20%	5,95%	0,00%	5,03%	6,79%	2,51%	0,00%
	2016	2,48%	1,40%	1,54%	7,03%	-	17,61%	7,59%	13,24%	2,60%
VATAN	2015	2,95%	4,99%	4,09%	5,62%	2,46%	4,68%	6,04%	0,00%	3,54%
	2016	4,15%	1,68%	1,88%	7,29%	-	1,73%	5,88%	0,00%	0,00%
POSTA	2015	2,54%	3,14%	0,94%	4,47%	2,06%	1,57%	0,00%	0,74%	3,54%
	2016	3,79%	0,89%	0,18%	0,48%	-	2,20%	0,00%	0,00%	0,00%
FOTOMAC	2015	1,38%	3,46%	0,49%	0,00%	6,24%	1,89%	6,04%	0,00%	0,00%
	2016	2,29%	4,13%	0,00%	0,00%	-	4,09%	5,22%	0,00%	0,00%
VAHDET	2015	3,45%	2,68%	0,00%	1,20%	3,35%	1,06%	0,00%	0,00%	0,00%
	2016	1,00%	0,73%	0,00%	0,48%	-	0,54%	0,65%	0,00%	0,00%
FANATIK	2015	0,68%	1,72%	0,14%	0,00%	5,84%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	2016	1,85%	3,62%	0,00%	0,00%	-	1,20%	0,00%	0,00%	0,00%
MILLI GAZETE	2015	0,41%	0,00%	0,00%	1,76%	0,39%	0,00%	0,00%	0,00%	3,54%
	2016	0,57%	0,76%	0,00%	0,00%	-	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
CUMHURİYET	2015	0,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	2016	0,21%	0,00%	0,00%	0,00%	-	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
YENICAG	2015	0,24%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	2016	0,36%	0,76%	0,00%	0,00%	-	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
AYDINLIK	2015	0,24%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,10%	0,00%	0,00%	0,00%
	2016	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
BIRGUN	2015	0,24%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	2016	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
SOZCU	2015	0,07%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,23%	0,00%	0,00%
	2016	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
BUGUN	2015	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	2016	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
ZAMAN	2015	0,07%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	2016	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Tablo 6. Gazetelerin Tiraj Rakamları ve Genel Tiraj İçerisindeki Yüzdeler Payları.

		Ocak	Ocak Tiraj Payı	Haziran	Haziran Tiraj Payı	Aralık	Aralık Tiraj Payı	Ort. Yüzdeler Payı
SABAH	2015	304000	6.55%	342200	7.47%	307450	7.39%	7.14%
	2016	303000	7.65%	308300	8.64%			8.14%
AKSAM	2015	102000	2.20%	102500	2.24%	105200	2.53%	2.32%
	2016	105400	2.66%	103360	2.90%			2.78%
GUNES	2015	101680	2.19%	101000	2.20%	105570	2.54%	2.31%
	2016	105800	2.67%	104200	2.92%			2.80%
YENI SAFAK	2015	109000	2.35%	112000	2.44%	109750	2.64%	2.48%
	2016	109000	2.75%	106200	2.97%			2.86%
STAR	2015	101700	2.19%	102600	2.24%	102900	2.47%	2.30%
	2016	102400	2.59%	102900	2.88%			2.73%
TAKVİM	2015	105400	2.27%	116500	2.54%	113550	2.73%	2.52%
	2016	115300	2.91%	108500	3.04%			2.98%
TURKIYE	2015	163000	3.51%	156600	3.42%	148180	3.56%	3.50%
	2016	148500	3.75%	144700	4.05%			3.90%
HURRIYET	2015	359000	7.74%	360500	7.87%	356750	8.58%	8.06%
	2016	348600	8.80%	343200	9.61%			9.21%
MILLİYET	2015	160400	3.46%	158900	3.47%	144260	3.47%	3.47%
	2016	143700	3.63%	142300	3.99%			3.81%
YENİ AKİT	2015	55800	1.20%	31900	0.70%	29400	0.71%	0.87%
	2016	28946	0.73%	30200	0.85%			0.79%
YENİ ASİR	2015	26700	0.58%	43350	0.95%	27230	0.65%	0.73%
	2016	26900	0.68%	26600	0.75%			0.71%
DUNYA	2015	58180	1.25%					1.25%
	2016	54000	1.36%					1.36%
VATAN	2015	102400	2.21%	103000	2.25%	102840	2.47%	2.31%
	2016	102800	2.60%	101800	2.85%			2.72%
POSTA	2015	380000	8.19%	335000	7.31%	318780	7.67%	7.72%
	2016	325000	8.21%	294200	8.24%			8.22%
FOTOMAC	2015	174000	3.75%	164360	3.59%	161160	3.88%	3.74%
	2016	150400	3.80%	141800	3.97%			3.88%
VAHDET	2015	21600	0.47%	25800	0.56%	25125	0.60%	0.54%
	2016	25400	0.64%	21000	0.59%			0.61%
FANATİK	2015	132700	2.86%	131000	2.86%	121850	2.93%	2.88%
	2016	117400	2.96%	113700	3.18%			3.07%
MILLİ GAZETE	2015	21000	0.45%	32500	0.71%	30200	0.73%	0.63%
	2016	30636	0.77%	30300	0.85%			0.81%
CUMHURİYET	2015	51500	1.11%	67175	1.47%	51420	1.24%	1.27%
	2016	50500	1.28%	51453	1.44%			1.36%
YENİCAG	2015	51700	1.11%	52136	1.14%	50960	1.23%	1.16%
	2016	50800	1.28%	51640	1.45%			1.36%
AYDINLIK	2015	51700	1.11%	53500	1.17%	52600	1.27%	1.18%
	2016	51800	1.31%	50600	1.42%			1.36%
BİRGÜN	2015	26200	0.56%	30500	0.67%	26200	0.63%	0.62%
	2016	25700	0.65%	17800	0.50%			0.57%
SOZCU	2015	331000	7.14%	337000	7.35%	283000	6.81%	7.10%
	2016	278300	7.03%	290000	8.12%			7.58%
BUGÜN	2015	132700	2.86%	122000	2.66%	4424	0.11%	1.88%
	2016	19300	0.49%					0.49%
ZAMAN	2015	1020000	21.99%	861000	18.79%	693000	16.67%	19.15%
	2016	593700	14.99%	5372	0.15%			7.57%

Gazetelerin, kamu bağlantılı şirketlerden aldıkları reklam oranlarının siyasal eğilimleri ile bir ilgisi olup olmadığını anlayabilmek için bir veriye daha ihtiyaç vardır. Gazetelerin 2015 Ocak-2016 Haziran dönemindeki ortalama tirajlarını incelemek gerekir. Aşağıdaki tablo, sadece gazete tirajlarını vermekle yetinmemekte, gazetelerin toplam tiraj içinde ne kadarlık bir yüzdelik paya sahip olduklarını da göstermektedir.

Tablolarda da görüldüğü üzere, reklam verme eğiliminin gazetelerin tirajlarıyla, yani daha fazla okuyucuya ulaşma gayretiyle, bir ilgisi yoktur. Aynı segmentte yer alan Hürriyet ve Sabah gazetelerini karşılaştırarak işe başlayabiliriz. Her iki gazete de yakın tiraj oranlarına sahiptir ancak kamu kurumları tarafından farklı muameleye tâbi tutulmaktadır. Örneğin, Sabah, 2015 yılı içinde, TMSF idaresinde bulunan Turkcell reklamlarının toplamının % 9.42'sini yayınlarken aynı yıl içinde Hürriyet için bu rakam % 3.10'da kalmıştır. Bu rakam, 2016 yılının ilk altı aylık döneminde Sabah için 12.84'e çıkarken Hürriyet %4.98 ile yetinmek zorunda kalmıştır. Türk Telekom için de durum farksızdır. 2015 yılı içinde Sabah toplam reklamların %11.93'ünü Hürriyet ise %5.11'ini alabilmiştir. 2016'nın ilk yarısında ise bu rakam Sabah için % 10.61 Hürriyet için ise % 5.12 olmuştur. Aradaki fark en bariz, Halk Bankası'nın reklam verme sürecinde ortaya çıkmıştır. 2015 yılı içinde Sabah, Halk Bankası toplam reklamlarının %19.65'ini yayınlarken Hürriyet sadece %2.90'lık pay alabilmiştir. Hürriyet'in %0 ile hiç reklam alamadığı bir sonraki senenin ilk yarısında ise Sabah %16.78'lik bir oran yakalamıştır. Aşağıdaki tablo, Sabah ve Hürriyet Gazetelerinin kamu kurumlarından aldıkları reklam yüzdelerini ayrıntılı bir şekilde içermektedir.

	Turkcell	Türk Telekom	Halkbank	Emlak Konut	TT NET	Ziraat Bankası	Vakıfbank	Oz. Dairesi Bsk.	Türk Hava Yolları
Sabah (2015)	%9.42	%11.93	%19.65	%15.35	%11.42	%14.86	%20.63	%27.91	%16
Hürriyet (2015)	%3.10	%5.11	%2.90	%9.16	%4.22	%2.96	%3.49	%29.84	%9.87
Sabah (2016)	%12.84	%10.61	%16.78	%13.91	-	%14.99	%15.41	%24.52	%39.07
Hürriyet (2016)	%4.98	%5.12	-	%7.29	-	%3.32	%5.66	%22.53	%10.97

Tablo 7. Sabah ve Hürriyet Gazetelerinin Tiraj-Reklam Karşılaştırması

Diğer taraftan, popülist halk gazetesi kategorisinde yarışan Posta ve Takvim gazetelerini de mercek altına alabiliriz. Doğan Grubu'na bağlı olan Posta'nın tirajı aynı segmentte yer alan Takvim gazetesinin yaklaşık üç katıdır. Buna rağmen, kamu bağlantılı şirketler için bu fark reklam verme sürecinde pek bir önem teşkil etmemiştir. Mesela, Turkcell'in 2015 yılındaki toplam reklam pastasının %5.64'ü Takvim'e giderken, tirajı Takvim'in yaklaşık 3 katı olan Posta'nın aldığı pay %2.54'dür. Bu

rakamlar, 2016 senesinin ilk altı ayında, Takvim için %5.04, Posta için ise %3.79 olmuştur. Aşağıdaki tablo, diğer kamu bağlantılı şirketlerin Takvim ve Posta gazetelerine yönelik reklam politikasını daha ayrıntılı göstermektedir.

	Turkcell	Türk Telekom	Halkbank	Emlak Konut	TT NET	Ziraat Bankası	Vakıfbank	Öz. Dairesi Bşk.	Türk Hava Yolları
Takvim (2015)	%5.64	%7.24	%6.90	%6.60	%2.72	%6.25	%10.01	-	%3.57
Posta (2015)	%2.54	%3.14	%0.94	%4.47	%2.06	%1.57	-	%0.74	%3.54
Takvim (2016)	%5.04	%6.06	%4.32	%7.29	-	%4.62	%8.73	-	-
Posta (2016)	%3.79	%0.89	%0.18	%0.48	-	%2.20	-	-	-

Tablo 8. Takvim ve Posta Gazetelerinin Tiraj-Reklam Karşılaştırması

Kamu bağlantılı şirketlerin, reklam politikalarını medya gruplarının siyasi eğilimlerine göre belirlediğini anlayabilmek için ana tablo üzerinden yüzlerce farklı karşılaştırmalı analiz yapılabilir. Fakat sonuç değişmeyecektir. Gazetelerin eleştirelilik oranları arttıkça kamu bağlantılı şirketler tarafından adeta cezalandırılmaktadırlar. Tablo bize tarafsızlığını korumaya çalışan ana akım medya gazetelerinin, sosyal demokrat gazetelerin, Gülen cemaatine yakın gazetelerin, Kemalist gazetelerin, Türkçü gazetelerin ve hükümete muhalefet eden İslamcı gazetelerin mevzu bahis reklam pastasından dışlandıklarını göstermektedir.

Öte yandan, bağımlı bir medya yaratmak için kullanılan kamu kaynakları sadece Basın İlan Kurumu ve kamu bağlantılı şirketler tarafından yönetilmemektedir. Medya sahiplerinin diğer sektörlerde sürdürdükleri faaliyetlerinde de, hükümete olan yakın ilişkileri sayesinde kamu kaynaklarından istifade ettikleri görülmektedir. Bu noktada, iki medya grubuna odaklanacağız. Bunlardan birincisi Akşam, Güneş, Star, 360 TV ve Alem FM gibi yayın kuruluşlarının bağlı olduğu Esmedyanın sahibi olan Sancak Grubu, ikincisi ise ATV, A Haber, A Spor, Sabah, Yeni Asır ve Takvim gazetelerinin sahibi olan ve Kalyon Grup tarafından yönetilen Turkuvaz Medya.

Geçtiğimiz sene yayınlanan raporda, Sancak Grubu'nun TMSF yoluyla el konulan ve Çukurova Holding'e ait olan BMC şirketine piyasa değerinin 234 milyon TL altında sahip olduğu ayrıntılı bir şekilde incelenmişti. Sancak Grubu ile hükümet arasındaki iktisadi ilişkiler geride bıraktığımız sene de devam etti. Şirketin ismi 2016 yılı Ağustos ayında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin otobüs alım ihalesiyle beraber tekrar gündeme geldi. 19 Ağustos tarihinde, Ethem Sancak'a ait BMC Otomotiv Sanayi ve Ticaret Şirketi'nin, 375 adet yakıtlı solo tip otobüs ihalesini 177

milyon 714 bin TL'lik teklif ile kazandığı duyuruldu. Ne var ki, bu ihale sürecinin hikâyesi oldukça sorunlu.

Söz konusu ihale daha önce iki kez iptal edildi. İlk ihale 2 Eylül 2015 tarihinde, 410 adet otobüs almak için yapıldı. En düşük teklifi Temsa firmasının verdiği ihale kurdaki dalgalanma ve maliyetin oynaklık göstermesi gerekçe göstererek iptal edildi. İkinci ihale, 3 Mart 2016 tarihinde yapıldı ve Karsan firması araç başı 134.900 Euro ile en düşük teklifi sundu. Ne var ki bu ihale de iptal edildi. Üçüncü ihalede ise otobüs sayısı 375'e indirildi ve BMC, Karsan, Temsa ve Otokar firmaları teklif sundu. Mercedes Benz ve Anadolu Isuzu firmaları ise teklif vermeyerek ihaleden çekildi. Ne var ki, Belediye otobüslerinin yarısından fazlasını üreten Mercedes Benz firması, ihale şartnamesinde yer alan ve otobüslerin 50 tanesinin üzerine bisiklet taşıma aparatının bulunması gerektiğini belirten maddeye itiraz etti. Bu başvuru hem İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı İETT hem de Kamu İhale Kurumu tarafından reddedildi. Reddetme kararı itirazın içeriğine odaklanmak yerine, itirazın 10 gün içinde yapılması gerekirken 15 gün içinde yapıldığına vurgu yaptı.²² Günün sonunda ihale, araç başına yaklaşık 144 bin Euro bedel ile BMC'de kaldı. Diğer bir ifadeyle, bu bedel, Mart ayında iptal edilen ihale ile kıyaslandığı zaman yaklaşık 3.4 milyon Euro'luk bir açığa tekabül etmektedir.

Öte yandan, Turkuvaz Medya'nı sahibi olan Kalyon İnşaat'ın son yıllarda aldığı kamu ihaleleri dikkat çekmektedir. Hürriyet Gazetesi'nin yaptığı habere göre Kalyon'un, medya sektörüne girdiği tarih olan 2013 senesine kadar aldığı kamu ihale bedeli yaklaşık 100 milyar TL idi.²³ Bu tarihten itibaren geride bıraktığımız 3 sene içerisinde Kalyon Grubu, İstanbul Havalimanı, Kuzey Marmara Otoyolu, KKTC Askılı Sistem Deniz Geçişi gibi bir çok altyapı, üstyapı ve ulaştırma ihalesini kazanan konsorsiyumların içinde olmuştur. Kalyon Grup'un, başarılı iş hayatını şaibeli hale getiren ise 2013 senesinin Aralık ayında başlayan Rüşvet ve Yolsuzluk soruşturmaları sırasında sosyal medyaya yansıyan ses kasetleri oldu. Yayınlanan konuşmalara göre, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, birçok işadamını aldıkları kamu ihaleleri karşılığında oluşturulan bir havuza para aktarmaya zorladı. Bu havuzda toplanan para ise hükümet yanlısı medyanın finansmanı için kullanıldı. İçinde Sabah Gazetesi ve ATV gibi dev medya organlarını bulunduran Turkuvaz Medya'nun satışı bu şekilde gerçekleştirildi. Bu iddialar, oluşturulan havuza para aktardığı kayıtlara yansıyan Limak Holding Yönetim Kurulu

22. Sözcü, "Dev Otobüs İhalesine En Düşük Teklif BMC'den", 11 Ağustos 2016, <http://www.sozcu.com.tr/2016/ekonomi/dev-otobus-ihalesine-en-dusuk-teklif-bmcden-1347925/> (Erişim Tarihi: 21 Ağustos 2016), s.1

23. Hürriyet, "100 Milyar TL'lik İhale Devi Medyaya Girdi", <http://www.hurriyet.com.tr/100-milyar-tllik-ihale-devi-medyaya-girdi-25409671>

Başkanı Nihat Özdemir tarafından kısmen doğrulandı. Özdemir, havuza para aktardığını ancak bunu borç olarak verdiğini söyledi.²⁴

Bu örnekler, Sabah, Akşam, Takvim, Güneş, Yeni Asır, Star, ATV, A Haber, 360, Alem Fm gibi gazete, televizyon ve radyo kuruluşlarını bünyesinde bulunduran iki büyük grubun medya dışındaki sektörler vasıtasıyla hükümet ile kurdukları ilişkileri göstermesi açısından önemlidir. Zira, bir medya patronu için, hükümet yanlısı yayın politikalarını benimsemek ile medya dışındaki iş kollarındaki kazancını arttırması arasında tartışılmaz bir korelasyon olduğu gözlemlenmiştir.

ii) Basın Kuruluşlarının Devlete Sağladıkları Gelir Miktarı ve Keyfilik

Basın kuruluşları esasında ticari işletmelerdir ve bu kurumların sahibi olan işadamları başka sektörlerde de faaliyet gösterebilirler. Dolayısıyla, devlet ile vergi ilişkisi içerisine girmek zorundadırlar. Ne var ki, devlete sağlanan gelir siyasi iktidar ile medya patronları arasındaki subjektif ilişkilerden ziyadesiyle etkilenmektedir. Vergi miktarları pazarlık usulü düşürülmekte veya vergi kaynaklı sorunlar bir cezalandırma mekanizmasına dönüşmektedir²⁵. Geçtiğimiz sene yayınlanan raporda, Taraf Gazetesi'ne yönelik vergi incelemelerinin nasıl bir mobbing halini aldığı ayrıntılı olarak yazmış, hükümete yakın medya patronlarının ise vergi indirimleri ile adeta ödüllendirildiklerinden bahsetmiştik.

Geçtiğimiz sene içerisinde, Doğan Grubu üzerindeki Petrol Ofisi davası olağanca hızıyla devam etti. Ana akım olarak tabir edilen medyanın en büyük temsilcisi olan Hürriyet, Posta, Kanal D ve CNN Türk gibi medya organlarının sahibi olan grup, 7 Haziran seçimlerinden önce HDP'ye verdiği destekten ötürü AKP çevreleri tarafından sıklıkla eleştirilmişti. Daha önce de belirtildiği gibi, Hürriyet gazetesi AKP Gençlik Kolları tarafından basılmış, gazetenin yazarı Ahmet Hakan saldırıya uğramıştı. Petrol Ofisi Anonim Şirketi (POAŞ) Davası ise, Doğan Holding'i vergi kaçırmakla itham ediyor.²⁶ 13 Temmuz 2016'da ilk duruşması yapılan dava 23 Kasım 2016 tarihine ertelendi. POAŞ davasının aslında 2007

24. "9 Soruda ATV-Sabah Satışı", <http://www.diken.com.tr/9-soruda-sabah-atv-satisi/> (Erişim Tarihi: 22 Ağustos 2016).

25. Birgün, "Cengiz İnşaat'a Yönelik Meclis Araştırması AKP Oylarıyla Reddedildi", 24 Şubat 2016, <http://www.birgun.net/haber-detay/cengiz-inaaat-a-yonelik-meclis-arastirmasi-akp-oylariyla-reddedildi-104667.html> (Erişim Tarihi: 26 Şubat 2016), s.1

26. Sabah Gazetesi'nin haberine göre, Doğan Grubu'nun eksik ithalat vergisi ödemek için merkezi Bahamalar'da olan ancak İngiltere'de faaliyet gösteren Point isimli bir şirket kurduğu belirtilmekte, 64 sevkiyatta 6.3 milyon dolarlık vergi kaybı yaşandığı dile getirilmektedir. Rusya ve Ukrayna'dan yola çıkan akaryakıt gemilerinin yolda evrakları petrolün İngiltere'den alınıyormuş gibi değiştirdikleri iddia edilmektedir. Savcılık bu durumun Holding Başkanı Aydın Doğan'ın bilgisi dahilinde olduğunu savunmaktadır.

yılında açıldığı ancak savcılık tarafından takip edilmediği biliniyor. İlginç bir şekilde dava 2015 yılının Temmuz ayında, yani AKP yetkililerinin seçim mağlubiyetinden ötürü Doğan Grubu'nu suçlamaya başladığı günlerde, raftan indirildi ve tekrar canlandırıldı. Hürriyet Gazetesi yazarı Mehmet Yılmaz, davanın asıl amacının Doğan Grubu'nun eleştirel tonunu kısmak olduğunu iddia etti. Yılmaz'a göre, Doğan Grubu kanunda maddesi olmayan bir suçtan yargılanıyor ve hükümet bunu bir baskı aracı olarak kullanıyor.²⁷ POAŞ davasının keyfi bir şekilde raftan indirilmesi ve Doğan Grubu'nun üzerinden sallanan ve onu organize suç örgütü kurmakla itham eden yargı kılıcı, gruba bağlı medyanın yayın politikasını etkileyecek bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla beraber, hükümete yakın medya kuruluşlarının sahiplerinin faaliyet gösterdikleri diğer iş kollarında karşılaştıkları vergi avantajlarından da bahsetmek gerekir. Mamafih, bu konuda gerekli veriye ulaşma konusunda sadece bu raporun yazarları değil aynı zamanda parlamenterler de sıkıntı çekmektedir. Milliyetçi Hareket Partisi Antalya milletvekili Mehmet Günel, 2016 yılı bütçe kanununun görüşmeleri sırasında genel kurulda söz almış ve hem Sayıştay'ı hem de Maliye Bakanlığı'nı eleştirmiştir. Günel, Sayıştay'ın Maliye Bakanlığı'ndan temin ettiği rapor ve belgeleri paylaşmaktan kaçındığını ve sorulan soruları cevapsız bıraktığını söylemiştir. Yandaş şirketlerin silinen borçlarına ilişkin örnekler veren Günel, borçların orantısız bir şekilde belirlendiğini ve keyfi bir şekilde silindiğini iddia etmiştir. Bu durumun ise, siyasi iktidarın inisiyatif alanını genişlettiğinin altını çizmiştir. Günün sonunda, parlamento üyelerinin dahi vergi indirimi, vergi borcu silinmesi gibi konularda Sayıştay'dan istediği belgeleri temin edemedikleri görülmektedir. Yazılı ve görsel basında bu konuda geçtiğimiz seneye ait bilgi bulunamamıştır.²⁸

Demokratik polislik anlayışı ve meşruyetin gereği olarak halka karşı sorumlu olması gereken kolluk sadece siyasi iktidara hesap vermektedir.

27. Mehmet Y. Yılmaz, "Organize İşler Bunlar", Hürriyet, 30 Mart 2016, http://sosyal.hurriyet.com.tr/yazar/mehmet-y-yilmaz_148/organize-isler-bunlar_40077862 (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2016), s.1

28. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Konuşması, Mehmet Günel, 6 Mart 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=tUYIOE5hRps> (Erişim Tarihi: 29 Ağustos 2016)

Sonuç

2014-2015 yılına ait olan raporu tamamladığımız zaman, medya özgürlüğü konusunda Türkiye'nin daha kötü bir noktaya ulaşacağı düşünülüyordu. Ortaya çıkan vahim tabloya rağmen, var olan özgürlük alanlarının siyasal ve toplumsal muhalefeti ayakta tutacağı kanısı vardı. Ancak geçtiğimiz sene yaşanan gelişmeler ışığında kaleme alınan 2015-2016 raporu, kötüye gidişin devam ettiğini ve eğer böyle sürerse medya özgürlüğü meselesinin artık ülke gündeminden çıkabileceğini gösterdi. Zira bu kavramdan bahsetmek için faaliyetlerini mevcut boşluklarda devam ettirebilecek bir medyanın olması gereklidir. Aksi takdirde, otoriter rejimleri tarif ederken kullanılan özet cümleler yaşanan durumu anlatmaya yetecektir. 2015-2016 raporu şu bulgulara ulaşmıştır;

Veri temini gittikçe zorlaşmaktadır. Sistematiik veri sağlayan kurumlar, web siteleri ve sosyal medya hesaplarının sayısı gün geçtikçe azalmaktadır.

Yasal çerçeve bir önceki seneye göre daralmıştır. Tutuklu gazeteci sayısı 2 Eylül itibariyle 82 olmuştur. Yargılanan ve gözaltındaki gazeteci sayısında dramatik bir artış gözlenmiştir.

Yayın yasakları artık bir norm halini almış, bir önceki sene 11 olan yayın yasağı sayısı geçtiğimiz sene 20'ye yükselmiştir.

Gülen Cemaati'ne yakınlığıyla bilinen yayın gruplarına el konulmuştur. 15 Temmuz darbe girişimi sonrası durum daha da vahim bir hal almış, 3 haber ajansı, 16 televizyon kanalı, 23 radyo istasyonu, 45 gazete, 15 dergi, 29 yayınevi ve dağıtım kanalı kapatılmıştır.

Türkiye, twitter'dan en çok içerik sildirme talebinde bulunan ülke olmuştur.

Engellenen web sitesi sayısı 83.393'ten 113.056'ya yükselmiştir.

Kamu kaynakları, hükümet politikasına destek veren medya kurumları lehine kullanılmaya devam etmiştir.

Basın İlan Kurumu, Kamu Bağlantılı Şirketler ve Kamu İhaleleri, hükümet tarafından kendi politikalarına destek veren medyanın finansmanı için seferber edilmeye devam etmiştir.

Vergi konuları bir cezalandırma ve kontrol etme mekanizması olmaya devam etmiştir.

Bunun yanı sıra, hükümet ile medya kurumlarının sahipleri arasındaki keyfi vergi ilişkileri tamamen şeffaflığını yitirmiştir. Bu bilgiler, parla-

Türkiye'de kolluk görevlilerinin hukuka aykırı davranışlarının soruşturulmaması ve cezalandırılmaması bu tür davranışların artmasına neden olmaktadır.

menterlerin dahi erişimine kapalı hale gelmiştir.

Yaşanabilecek hak ihlalleri karşısında başvurulacak yargı organlarının özellikle 15 Temmuz darbe girişimi sonrası bağımsız hareket edebilmesi mümkün görünmemektedir. Darbe girişimi sonrası, Anayasa Mahkemesi'nin 2 üyesi gözaltına alınmıştır. Yine bu olay sonrası, 2 Eylül tarihi itibarıyla 2745 hakim ve savcı açığa alınmıştır.²⁹ Dolayısıyla, yüksek güvenlik tehdidinin varlığı hukuki garantileri ortadan kaldırmaktadır. Bütün inisiyatif siyasi iradenin eline geçmiştir.

29. Akşam, "İşte Açığa Alınan Hakim ve Savcılar", <http://www.aksam.com.tr/guncel/aciga-alinan-hakimler-savcilar-kim-hsyk-gozaltina-alinanlarin-isim-listesi/haber-533983> (Erişim Tarihi: 4 Eylül 2016).

Liberal Perspektif Rapor

Sayı: 8, Ekim 2016

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU

Burak Bilgehan Özpek

Başak Yavçan

📍 Turgut Reis Caddesi, No: 15/4 Mebusevleri Çankaya - Ankara

☎ 0312 213 24 00

✉ info@ozgurlukarastirmalari.com

f ozgurlukarastirmalari

🐦 ozgurlukar